

PRAVNI VIRI DRUŽINSKEGA PRAVA

I. GLAVNI VIRI DRUŽINSKEGA PRAVA

USTAVA REPUBLIKE SLOVENIJE – URS

- **Ustava** vsebuje nekaj določb, ki so pravna podlaga za družinsko pravo

ZAKON O ZAKONSKI ZVEZI IN DRUŽINSKIH RAZMERJIH – ZZZDR

- je poglavitni in neposredni **vir družinskega prava**, celotna družinskopravna snov je urejena v enem aktu
- **konkretizira ustavne določbe** o zakonski zvezi, družini, otrocih in mladini
- vsebuje **materialne določbe** družinskega prava, **ne pa procesualnih**, ne ureja postopka (*to ureja ZPP*)
- **ZZZDR ureja**: zakonsko zvezo in razmerja med zakoncema, razmerja med zunajzakonskima partnerjema, razmerje med starši in otrokom, rejništvo, skrbništvo, popolno posvojitvev
- ZZZDR **omogoča vplivanje države na urejanje družinskopravnih odnosov**, da bi se uveljavile koristi otrok

MEDNARODNE POGODBE IN KONVENCIJE

- **ratificirane** mednarodne pogodbe in konvencije so **vir družinskega prava in se uporabljajo neposredno**
- najpomembnejši sta:
  - Konvencija o otrokovih pravicah
  - Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic

ZAKON O PRAVDNEM POSTOPKU – ZPP

- novi ZPP vsebuje posebej ureja pravdni postopek **v zakonskih in starševskih sporih (406 – 423)**
  - **zakonski spori**: spori o razvezi ali razveljavitvi zakonske zveze
  - **starševski spori**: ugotavljanje in izpodbijanje očetovstva ali materinstva; varstvo, vzgoja in preživljanje otrok pod roditeljsko pravico
- lahko uporabijo druge določbe ZPP, če posebna ureditev pravnega postopka za te spore ni dovolj specialna

II. DOPOLNILNI VIRI DRUŽINSKEGA PRAVA

- dopolnilni so pravni viri, ki v delu svoje vsebine **urejajo določena vprašanja družinsko pravne narave**
- to so zakoni: Zakon o zdravljenju neplodnosti z biomedicinsko pomočjo, Zakon o zdravstvenih ukrepih pri uresničevanju svobodnega odločanja o rojstvih otrok, Zakon o posvojitvi, Zakon o osebni imenu, Zakon o socialnem varstvu, Zakon o matični knjigi, Zakon o notariatu...

III. OSTALI VIRI DRUŽINSKEGA PRAVA

OBIČAJI

- običaji načeloma **niso vir družinskega prava**
- običaj lahko postane **posredni pravni vir**, če nanj določen **zakon posebej sklicuje (pri nas ne)**

SODNA PRAKSA

- sodna praksa je **posredni, subsidiarni pravni vir** družinskega prava (*ni formalni vir*)
- vrhovno sodišče enoti sodno prakso s svojimi mnenji
- nižja sodišča morajo **upoštevati njegova mnenja**, ker bi neenotna sodna praksa pomenila kršitev ustave
- **upoštevanje** mnenj je pomembno zlasti v kadar je v predpisih praznina ali ko je treba določiti vsebino nedoločenega pravnega pojma ali pravnega standarda

PRAVNA ZNANOST

- pravna znanost **ni vir družinskega prava**
- znanost **lahko vpliva** na zakonodajo in na uporabo prava na sodiščih s prepričljivostjo svojih argumentov

USTAVNE DOLOČBE

I. O ZAKONSKI ZVEZI, ZUNAJZAKONSKI SKUPNOSTI IN O POSEBNEM VARSTVU DRUŽINE, STARŠEVSTVA, OTROK IN MLADINE (53. člen URS)

ZAKONSKA ZVEZA IN ZUNAJZAKONSKA SKUPNOST

- ustava govori o dveh oblikah življenjske skupnosti parov: o **zakonski zvezi** in o **zunajzakonski skupnosti**
- **pravna razmerja** v zakonski zvezi in zunajzakonski skupnosti **ureja zakon**:
  - zakonska zveza je z zakonom urejena življenjska skupnost moža in žene (3/1)
  - zunajzakonska skupnost je dalj časa trajajoča življenjska skupnost moškega in ženske, ki nista sklenila zakonske zveze (12/1) – pravne posledice so za partnerja enake kot za zakonca

ZAKONSKA ZVEZA KOT TEMELJ DRUŽINE

- **ustava** ne zagotavlja varstva zakonski zvezi kot taki, ampak **zagotavlja varstvo družini**
- to je zato, ker je v večini primerov **zakonska zveza temelj družine**, ne pa vedno – za sklenitev zakonske zveze ni relevantno, ali bo res pomenila temelj družine ali ne, motiv za sklenitev zakonske zveze prava ne zanima
- **zakonska zveza** je za pravo zanimiva kot **okvir, ki daje največ jamstva za varovanje koristi otroka** (3/2)
- **družino ustvarja otrok** – družina je življenjska skupnost zakoncev in otrok (*družina je tudi en starš in otrok!*)
- ker daje pravni red posebno varstvo otroku, ima zaradi tega posebno varstvo tudi očetovstvo in materinstvo

ISTOSPOLNE SKUPNOSTI

- naša zakonodaja **ne priznava** zakonske zveze ali zunajzakonske skupnosti **med istospolnima osebama**
- **ZZZDR** v definiciji **predpisuje različnost spolov** kot **pogoj** za zakonske zveze in zunajzakonske skupnosti (16)
- **različnost spolov** je **konstitutivni element** pojma zakonske zveze
- kot **sankcijo** za nespoštovanje tega pogoja ZZZDR določa **neveljavnost zakonske zveze** (32)
- nekatere evropskih države ne zahtevajo različnih spolov partnerjev za zunajzakonsko skupnost ali pa dovoljujejo celo registracijo istospolnih življenjskih skupnosti, ki so glede pravnih posledic v veliki meri izenačene z zakonsko zvezo, razen glede otrok – to bi bilo treba urediti tudi pri nas

ENAKOPRAVNOST

- Ustava določa, da zakonska zveza temelji na **enakopravnosti zakoncev**
- ta določba pomeni izpeljavo načela o **enakosti pred zakonom** in **enakopravnosti ne glede na spol**
- **nobeden** od zakoncev **nima prednosti**, o vseh zadevah odločata skupno in sporazumno
- oba starša imata tudi **enake pravice in dolžnosti do otroka** (*oba morata skrbeti zanj, ga preživljati...*)
- enakost se kaže tudi pri **preživnini** in **delitvi skupnega premoženja** (*enaki deleži, razen če ne dokažeta drugače*)

SKLENITEV ZAKONSKE ZVEZE

- sklenitev zakonske zveze je **svobodna**
- zakonska zveza se mora **skleniti pred pristojnim državnim organom** (*pred pooblaščenecem upravne enote*)
- **obvezna** je **civilno sklenitev zakonske zveze**, cerkvena poroka je dovoljena, a nima pravnih posledic
- s tem je izpeljano načelo o ločitvi države in cerkve

UREJANJE PRANVIH RAZMERIJ

- **zakonska zveza** ima **značaj pravne institucije**, ker zakonsko zvezo in pravna razmerja v njej ureja ZZZDR
- ZZZDR ureja tudi **zunajzakonsko skupnost**, kjer za partnerja ob določenih pogojih **veljajo enake pravne posledice kot v zakonski zvezi**
- ZZZDR ne ureja pravnih razmerij med istospolnim partnerji
- zakon ne ureja pravnih razmerij v družini, ker družina ni pravni subjekt, zato **ureja razmerja med starši in otroci**

VARSTVO DRUŽINE, STARŠEVSTVA, OTROK IN MLADINE

- država varuje družino, starševstvo in otroke tako da zagotoviti potrebne pogoje in možnosti

- gre za socialno varstvo, predšolski in šolski sistem, zdravstvene razmere, ustrezna zakonodaja, finance...

DRUŽINA

- družino ustvarja otrok, brez otroka ni družine
- **država varuje družino** zlasti tako, da **varuje koristi otroka** v okviru družine
- življenjska skupnost moškega in ženske ni družina, ne glede na to ali je zakonska zveza ali zunajzakonska skupnost
- **družina ni pravni institut**, ker iz nje ne nastanejo pravne posledice, ni nosilec pravic in dolžnosti
- **po našem pravu za družino štejemo**
  - življenjsko skupnost staršev in otrok, dovolj je, da otrok živi vsaj z enim staršem
  - življenjsko skupnost rejenca z rejnikom
  - življenjsko skupnost skrbnika z mladoletnim varovancem, če ta živi pri skrbniku
- poleg razmerja med starši in otroci je pravno **relevantno** je samo tisto **sorodstveno razmerje, ki ustvarja zakonito dolžnost preživljanja** (*to velja zlasti med predniki in potomci ter med brati in sestrami*)
- **pojem družine** bi bilo treba **razlagati širše**, za družino je treba šteti tudi nekatere življenjske skupnosti otroka z osebo, ki ni njegov roditelj ali posvojitelj pod 2 pogoje:
  - če v skupnosti vlada individualni dolgotrajni odnos skrbi odrasle osebe do otroka
  - če je skupnost pravno blizu družinski skupnosti (*določene pravice in dolžnosti odrasle osebe, ki jih imajo sicer starši*)
- **za družino ne moremo šteti**
  - skupnost mladoletnega sorodnika in odraslega sorodnika, ki ni starš – med sorodniki, ki niso v razmerju starši otroci ni nobenih pravic in dolžnosti, niti dolžnosti preživljanja (*ded – vnuk*)
  - skupnost med mačeho/očimom in pastorkom/pastorko – velja medsebojna dolžnost preživljanja, ne pa tudi druge pravice in dolžnosti

MATERINSTVO IN OČETOVSTVO

- v okviru varovanja očetovstva in materinstva, ZZZDR omogoča **spodbijanje očetovstva in materinstva**
- tisti, ki misli, da je oče, lahko spodbija očetovstvo, in potem sam prizna očetovstvo
- v zakonski zvezi velja domneva očetovstva, v zunajzakonski skupnosti pa mora materin partner otroka pripoznati
- **mater semper certa est** – mati je vedno gotova, ni dvoma o tem, kdo je mati, mati je tista, ki je otroka rodila

OTROK

- otrok je človek, **mlajši od 18 let**, razen če zakon, določa, da se polnoletnost doseže že prej (*z odločbo CSD, ki dovoli sklenitev zakonske zveze; z odločbo sodišča, če mladoletnik postane roditelj in sodišče oceni, da bo lahko sam skrbel zase in za otroka*)
- mejnik, ki pravno loči otroka od odraslega je **pridobitev poslovne sposobnosti** – če oseba, mlajša od 18 let ob posebnih pogojih pridobi poslovno sposobnost že prej, ga ne moremo šteti za otroka
- otroci zaradi mladosti **ne morejo skrbeti sami zase**
- država namenja otrokom **posebno varstvo**

VPRAŠANJE ZARODKA

- Konvencija ne določa točke, od katere naprej gre za otroka, kot imetnika pravic iz konvencije
- ravnamo se po načelu, da se **lastnost osebe pridobi z rojstvom**
- **zarodek torej še ni otrok**, zato **nima varstva, ki je zagotovljeno otroku** in tudi **ni subjekt v pravu**
- zarodek **nima pravice do nedotakljivosti življenja**, njegovo življenje je varovano le prek življenja matere
- **zarodek posredno varujejo kazenskoopravni predpisi**, ki so namenjeni varovanju življenja in telesa noseče ženske – sicer pa obstoj zarodka je odvisen od volje matere, kazensko pravo varuje le živorojenega
- Evropska komisija za človekove pravice meni, da **življenja zarodka ni mogoče obravnavati ločeno od življenja ženske**, ki ga nosi (*to da ima vsakdo pravico do življenja se ne nanaša na zarodek!*)
- če je korist zarodka v nasprotju s pravico matere, se **ne razišodi v korist zarodka** (*materi ne moremo proti njeni volji prepovedati nečesa, ker škoduje otroku – noseča ženska razpolaga z zarodkom*)
- oče nima nobenih pravnih sredstev za varovanje svojih pravic do zarodka
- kljub temu pa **gre do zarodku določene pravice**, predvsem v okviru zdravstvenega varstva

- po naši civilnopravni ureditvi zarodku **pravo priznava poseben pravni položaj**, kadar gre za njegove **koristi** – dedovanje ali odškodnina (*Nasciturus pro iam nato habetur, quotiens de commodis eius agitur*)
- po družinskem pravu zarodek ni subjekt v družinskopravnih razmerjih, vendar pa mu je treba omogočiti, da bo po rojstvu užival pravice obeh staršev – **dovoli se pripoznati očetovstvo za spočetega a še nerojenega otroka**

II. O PRAVICAH IN DOLŽNOSTIH STARŠEV IN O ENAKOPRAVNOSTI OTROK (54. člen URS)

SKLOPI PRAVICE IN DOLŽNOSTI STARŠEV

RODITELJSKA PRAVICA

- starši imajo pravico in dolžnost, da s svojo skrbjo zagotavljajo otroku uspešen telesni in duševni razvoj
- starši imajo pravico in dolžnost skrbeti za življenje, osebnostni razvoj ter za pravice in koristi svojih otrok
- **namen roditeljske pravice** je zagotoviti otroku pogoje za zdravo rast, skladen osebnostni razvoj in usposobitev za samostojno življenje in delo
- **roditeljska pravica ima 2 elementa:**
  - skrb za otrokovo osebo (*hrana, zdravje, vzgoja...*)
  - skrb za premoženje otroka (*zastopajo otroka v pravnih poslih, za pomembnejše potrebujejo dovoljenje CSD*)
- starši imajo pravico, da sami skrbijo za svoje otroke – tej pravici ustreza dolžnost tretjih oseb, da se vzdržijo posegov v roditeljsko pravico, če in dokler starši svojo pravico izvršujejo v otrokovo korist

PRAVICA DO PREŽIVLJANJA

- starši so **dolžni otroka preživljati** – tudi po polnoletnosti, če se redno šola
- pravica do preživljanja ostane tudi po polnoletnosti, ko roditeljska pravica že preneha

PRAVICA DO OSEBNIH STIKOV

- pravica do osebnih stikov je naši pravni ureditvi pravica staršev in pravica otroka
- **namen osebnih stikov**, če otrok živi ločeno od enega ali od obeh staršev:
  - da otrok ohranja občutek povezanosti s staršem in medsebojne pripadnosti
  - da roditelj, ki otroka nima pri sebi, vpliva na otrokovo vzgojo in se seznanja z otrokovim razvojem
  - da lahko roditelj, ki ne živi z otrokom zadovoljuje svoje čustvene potrebe
- tisti od staršev, pri katerem otrok živi, je dolžan drugemu omogočati stike z njim
- če stiki otroku niso v korist, je treba tistemu od staršev, ki nima otroka pri sebi odvzeti pravico do stikov
- tudi če se staršem roditeljska pravica odvzame, jim ostane pravica do stikov

VAROVANJE OTROKOVIH KORISTI

- starši imajo pravico in dolžnost, da varujejo otrokove koristi, izjemoma lahko v njihove pravice poseže država
- večino **ukrepov za varovanje otrokovih koristi** izpelje CSD, nekatere pa sodišče
  - CSD ima splošno pooblastilo za ukrepe, ki ne pomenijo izločitve otroka iz družinskega okolja staršev
  - sodišče ima pooblastilo za odvzem roditeljske pravice, ki je najtežji ukrep

ODVZEM ALI OMEJITEV PRAVIC STARŠEM

- starši morajo svoje pravice izvrševati tako, da ne prizadenejo otrokovih koristi, sicer se jim lahko **odvzame ali omeji** roditeljska pravica iz razlogov, ki jih določa ZZZDR
- **odvzem roditeljske pravice** je najhujši ukrep, ampak trajajo samo dokler se razmere ne izboljšajo
- po odvzemu roditeljske pravice je otrok pod skrbništvom, starši imajo še vedno pravico do stikov in do preživljanja
- če izgleda, da se razmere ne bodo izboljšale, dajo otroka v posvojitev – v tem primeru se otroka ne more vrniti

LOČITEV OTROKA OD STARŠEV

- **otroka** se sme **ločiti od staršev proti njihovi volji** samo, če je to **nujno zaradi otrokove koristi**
- otroka se loči od staršev samo če je tako **predvideno z zakonom** in **po posebnem postopku**
- **ločitev otroka od staršev** je neizogibna:
  - če starši otroka zanemarjajo in zlorablajo

- če starši živijo ločeno in je treba odločiti o otrokovem prebivališču

UGAŠANJE PRAVIC STARŠEV

- pravice staršev niso neodvisne od otroka, njegove starosti in njegove zrelosti – to morajo starši upoštevati
- pravice ugašajo z odraščanjem otrok in zmanjševanjem otrokove potrebe po skrbi zanj – potrebno je **umikanje starševskih pravic v skladu z rastjo pravic otroka**

ENAKOPRAVNOST OTROK

- otroci, rojeni zunaj zakonske skupnosti, imajo **enake pravice** kot otroci, rojeni v njej
- **za otroka, ki je rojen v zakonski zvezi**, sta že od rojstva znana oba starša, ker velja domneva očetovstva
- **za otroka, ki je rojen v zunajzakonski skupnosti**, se mora ugotoviti, kdo so njegovi starši, ker ne velja domneva očetovstva, mora oče pa mora otroka pripoznati za svojega, če ga ne pripozna pa se mora to ugotoviti v pravdi
- pojem **nezakonski otrok**:
  - tisti, ki je rojen zunaj zakonske zveze (*v zunajzakonski skupnosti ali samski materi*)
  - otrok, ki je rojen v času zakonski zveze, ki mu je očetovstvo izpodbito
  - otrok, rojen po preteku 300 dni po prenehanju zakonske zveze
- obstajajo tudi **druge okoliščine**, ki **ne smejo vplivati na pravni položaj otroka** (*rasa, spol, jezik, etično poreklo...*)
- za družinsko pravo so te okoliščine pomembne samo če se zaradi tega otroku odtegne ali omeji skrb staršev

III. O VERSKI IN MORALNI VZGOJI OTROKA (41. člen URS)

- **verska in moralna vzgoja je upravičenje staršev**, ki izhaja iz roditeljske pravice – starši lahko otroka vzgajajo v skladu s svojim verskim in moralnim prepričanjem
- vzgoja bi morala biti prilagojena starosti otroka – pri razvijanju otroka v samostojno osebnost bi mu morali omogočiti, da se sam odloči glede vere in morale, da uveljavi svojo lastno voljo in lastne poglede – ko doseže za to določeno starost in zrelost
- k vzgoji otroka spada tudi **pravica staršev, da izberejo "primerno" šolo za otroka**, lahko izbirajo med javno šolo, šolo s koncesijo ali zasebno šolo, od države pa ne morejo zahtevati ustanovitev primerne šole (*verske, filozofske*)

IV. O SVOBODNEM ODLOČANJU O ROJSTVU OTROK (55. člen URS)

POJEM SVOBODNEGA ODLOČANJA O ROJSTVU OTROK

- svoboda glede odločanja o rojstvih otrok pomeni, da **ustava ženski in moškemu omogoča**, da **uveljavita svojo voljo** o tem, **ali** bosta imela otroke, **kdaj** jih bosta imela in **koliko** jih bosta imela
- svoboda pomeni, da ne država ne kdorkoli drug **ne more zahtevati** od človeka, **naj rojeva ali ne rojeva**
- država mora ustvarjati pogoje, ki omogočajo svobodno odločanje o rojstvu otrok
- način **uresničevanja svobode odločanja o rojstvih otrok** predpisuje **ZZUUP**
- iz ustavne pravice o svobodnem odločanju o rojstvu otrok izvirajo še druge pravice:
  - pravica do ugotavljanja in zdravljenja zmanjšane plodnosti: treba je omogočiti izpolnitev človekove želje, da ima otroka, zakon zagotavlja metode, s katerimi se lahko človeku omogoči spočetje in rojstvo otroka
  - pravica do preprečevanja zanositve: kontracepcija, sterilizacija
  - pravica do umetne prekinitve nosečnosti: abortus, ki se opravi na zahtevo nosečnice
- **pravica do svobodnega odločanja o rojstvih otrok se uresničuje na dva načina**
  - umetna inseminacija
  - oploditev z biomedicinsko pomočjo

UMETNA INSEMINACIJA (*zunajtelesna*)

POSTOPEK

- umetna inseminacija je postopek za **zdravljenje zmanjšane plodnosti**, ureja jo ZZUUP
- gre za **znotrajtelesno oploditev**, pri kateri v spolne organe ženske vnesejo na poseben način pripravljene semenske celice
  - homologna inseminacija: opravi se s semenskimi celicami moža ("*mož*" je tudi *zunajzakonski partner*)
  - heterologna inseminacija: opravi se s semenskimi celicami drugega moškega

POGOJI

- za postopek umetne inseminacije mora **ženska izpolnjevati določene pogoje**: biti mora polnoletna, zdrava in razsodna ženska, v starostni dobi, ki je primerna za rojevanje
- **dajalec semena** mora biti telesno in duševno zdrav, ostati mora anonimen
- zakonca oz. partnerja skupaj zahtevata osemenitev

OPLODITEV Z BIOMEDICINSKO POMOČJO (znotrajtelesna)

POSTOPEK

- oploditev z biomedicinsko pomočjo je postopek za **zdravljenje neplodnosti** moških in žensk, ureja jo ZZNPOB
- gre za **zunajtelesno oploditev** ali **in vitro fertilizacija**, pri kateri se združijo semenske in jajčne celice v epruveti, in jih implantirajo v maternico ženske
  - homologna in vitro fertilizacija: jajčno celico žene združijo s semensko celico moža, oba sta genetska starša
  - heterologna in vitro fertilizacija: obstaja več možnosti, v katerih eden od staršev ni genetski starš
    - jajčno celico žene združijo s semensko celico darovalca
    - jajčno celico darovalke združijo s semensko celico moža
    - jajčno celico darovalke združijo s semensko celico darovalca (*to pri nas ni dovoljeno*)

POGOJI

- za postopek oploditve z biomedicinsko **mora par izpolnjevati določene pogoje**:
  - par mora biti polnoleten, razsoden in zdrav
  - par mora biti sposoben opravljati starševske dolžnosti glede na starost, zdravstveno, psihosocialno stanje
  - ženska mora biti v starostni dobi, ki je primerna za rojevanje
- potrebno je **kvalificirano soglasje para**, ki ga dasta potem, ko ju zdravnik seznanil z izgledi in posledicami
- postopek z darovanimi spolnimi celicami se opravi le na podlagi **zavestne in svobodne privolitve darovalca**
- zagotovljena je **anonimnost vseh udeležencev** – v teh primerih **ni dopustno ugotavljanje očetovstva**, otroku so dostopni le določeni podatki o darovalcu, ki so pomembni za njegovo zdravje,

PRAVNA UREDITEV OPLODITVE Z BIOMEDICINSKO POMOČJO

- pravni temelj izvajanja **zunajtelesne oploditve** je ZZNPOB
- ZZNPOB daje **pravico** do zdravljenja neplodnosti **samo parom različnega spola**, ki ne morejo imeti otrok
- do oploditve z biomedicinsko pomočjo **ni upravičena samska ženska** (*referendum!*)
- **postopek** oplojevanja z biomedicinsko pomočjo se lahko opravi samo zato, **da pride do nosečnosti**
- **prepovedano** je **ustvarjanje zarodkov v druge namene**, na primer raziskovalne
- **prepovedana** je **uporaba darovanega zarodka** – pri nas ni dovoljena združitev jajčne celice darovalke in spolne celice darovalca, vsak eden od staršev mora biti genetski starš
- **prepovedano** je v žensko telo **vnesti spolne celice umrle osebe** ali zarodka iz spolnih celic umrle osebe
- **prepovedano** je biomedicinsko **sodelovanje pri nadomestnem** (*surogatnem*) **materinstvu**
  - nadomestno materinstvo pomeni, da se ženska s pogodbo zaveže, da bo nosila in rodila otroka ter ga po rojstvu za vedno izročila sopogodbeniku – v zameno za plačilo
  - nadomestna mati je ženska, ki za drugega nosi in rodi otroka, ki je ali ni nastal iz njene jajčne celice
  - nadomestno materinstvo je nesprejemljivo iz etičnih in pravnih razlogov – ker instrumentalizira žensko telo in ker prizadene korist otroka, prizadene otrokovo dostojanstvo, ker je predmet pogodbe
  - matere soglasje pred porodom ne veže, dogovor o plačilu je ničn

V. O PRAVICAH OTROK (56. člen URS)

- **otroci uživajo posebno varstvo in skrb**, ker so zaradi telesne in duševne nemoči lahko žrtev odraslih
- ustava otroka ga varuje pred vsakovrstnim **izkoriščanjem** in **zlorabljanjem**
- **posebno varstvo** uživajo zlasti otroci in mladoletniki, za katere starši ne skrbijo, ki nimajo staršev ali so brez ustrezne družinske oskrbe

- varstvo otrok se realizira z instituti: **posvojitev**, **rejništvo** ali **skrbništvo** (ZZZDR ureja le popolno posvojitev)
- otroci uživajo človekove pravice in temeljne svoboščine v skladu z njihovo starostjo in zrelostjo
- svoboda odločanja o rojstvih jim ni priznana, ker za spočetje ali zanositev (še) niso telesno sposobni

SORODSTVO, SVAŠTVO

II. SORODSTVO

POJEM IN OZNAČEVANJE SORODSTVA

- sorodstvo je **razmerje med predniki in potomci** ter **razmerje potomcev med seboj**
- sorodstvo **temelji na krvni povezanosti**
- **posvojitev ni sorodstvo**, ker ni krvne povezanosti
- sorodstvo označujemo z **črtami**
  - ravna črta pomeni sorodstvo med predniki in potomci, taki sorodniki izvirajo drug iz drugega
  - stranska črta pomeni, da sorodniki izvirajo od skupnega prednika, sorodstvo med potomci skupnega prednika
- sorodstvo označujemo s **stopnjami ali koleni**
  - stopnja sorodstva kaže na bližino sorodstva
  - stopnjo sorodstva določamo po številu rojstev, ki ločijo enega od drugega sorodnika

POMEN SORODSTVA

- naše družinsko pravo sorodstvu ne pripisuje velikega pomena, če gre za razmerja do drugih sorodnikov
- najpomembnejše **sorodstvo med starši in otroki**, predvsem zaradi pravic in dolžnosti staršev in otrok
- **vzajemna dolžnost preživljanja** med starši in otroki temelji na sorodstvenem razmerju
- sorodstvo je **zakonski zadržek za sklenitev zakonske zveze** – prepovedano je sklepanje zakonske zveze med sorodniki v ravni črti in sorodniki v stranski črti do 4. kolena
- sorodstvo je **podlaga za dedovanje**
- sorodstveno razmerje je podlaga za izločitev sodnika, če gre za sorodstvo v ravni črti ali v stranski črti do 4. kolena

III. SVAŠTVO

POJEM SVAŠTVA

- **podlaga** svaštva je **zakonska zveza**, svaštvo nastane s sklenitvijo zakonske zveze
- svaštvo je **razmerje med zakoncem in sorodniki drugega zakonca**
- v svaštvu sta si tudi očim/mačeha in pastorek/pastorka
- črte in stopnje svaštva se določa na podlagi sorodstvene črte in stopnje zakonca

POMEN SVAŠTVA

- **pomen** svaštva v pravu **upada**
- svaštvo preneha s prenehanjem zakonske zveze
- zakon določa da sta očim/mačeha **dolžna preživljati** pastorka/pastorko, če ta nima katerega od staršev, ki bi ga bil zmožen preživljati – vprašanje, kaj je s preživljanjem partorke/pastorka, če zakonska zveza preneha, ker pravi starš umre in ostane samo še očim/mačeha? – dolžnost preživljanja obstaja, če so živeli skupaj (*novela!*)
- svaštvo **ni zakonski zadržek za sklenitev zakonske zveze** in **ni podlaga za dedovanje**
- razmerje svaštva je podlaga za izločitev sodnika, če gre za svaštvo do 2. kolena

SPLOŠNO O ZAKONSKI ZVEZI

I. SPLOŠNE DOLOČBE

- zakonska zveza temelji na **svobodni odločitvi zakoncev**, da **bosta sklenila zakonsko zvezo**
- zakonca sta **enakopravna**
- **družba skrbi** za pomoč pri izvrševanju roditeljske pravice, za pripravljanje ljudi na skladno družinsko življenje in pomoč v njihovih medsebojnih razmerjih (*odpravljen je obvezen obisk svetovalnice pred sklenitvijo zakonske zveze*)
- **zakonska zveza** je z zakonom urejena življenjska skupnost moškega in ženske (3/1)

- zakonska zveza je samo tista življenjska skupnost, ki jo **zakon kot tako priznava**, ki izpolnjuje določene pogoje

ZAROKA

- **zaroka** je sporazum moškega in ženske, da bosta sklenila zakonsko zvezo
- ZZZDR **ne ureja zaroke**, po našem pravu zaroka **ni pravni institut**
- iz zaroke **ne nastane pravno razmerje**, ki bi imelo družinskopravne posledice
- pred obredom pa je **treba prijaviti nameravano sklenitev zakonske zveze matičarju**, predložita dokazila, določiti datum, kraj... – taka prijava je podobna zaroki
- **za povrnitev stroškov**, ki nastanejo v zvezi z zaroko in pričakovano sklenitvijo zakonske zveze, veljajo **pravila obligacijskega prava** (*odškodninsko in reparacijsko pravo*)

SKLENITEV ZAKONSKE ZVEZE

I. POGOJI, KI MORAJO BITI PODANI OB SKLENITVI ZAKONSKE ZVEZE

- ZZZDR pozna **3 vrste pogojev**, ki morajo biti podani ob sklenitvi zakonske zveze:
  - pogoji za sklenitev zakonske zveze
  - pogoji za veljavnost zakonske zveze: zakonski zadržki in drugi pogoji za veljavnost
  - zakonske prepovedi

POGOJI ZA SKLENITEV ZAKONSKE ZVEZE

- zakonsko zvezo sklepata **osebi različnih spolov** (*šteje zakon za zakonsko zvezo samo skupnost moškega in ženske*)
- bodoča zakonca morata **izraziti svoje soglasje** za sklenitev zakonske zveze (*ni nujno, da izjava ustreza resnični volji*)
- osebi, ki sklepata zakonsko zvezo, to izjavita **pred pristojnim organom** in na **način, ki ga določa zakon**

POGOJI ZA VELJAVNOST ZAKONSKE ZVEZE

ZAKONSKI ZADRŽKI (*negativni pogoji – ne smejo biti izpolnjeni da je zakonska zveza veljavna*)

POMANJKANJE SVOBODNE PRIVOLITVE

- oseba, ki sklepa zakonsko zvezo, ne sme biti v to **prisiljena** (*privolitev zaradi strahu povzroččenega z resno grožnjo*)
- oseba, ki sklepa zakonsko zvezo, ne sme biti v **zmoti**
  - zmota v fizični osebi: zakonec misli, da sklepa zakonsko zvezo s pravo osebo, a jo sklene z napačno osebo
  - zmota v civilni osebnosti: zakonec sklene zakonsko zvezo z določeno osebo, ki ni oseba, za katero se izdaja
  - zmota v bistvenih lastnostih zakonca: pomembne lastnosti enega zakonca, ki bi odvrnile od sklenitve zakonske zveze, če bi zanje vedel (*nevarna bolezen, spolna nesposobnost, nosečnost žene z drugim, zatrevana nosečnost, ki je ni bilo...*)

ZADRŽEK MLADOLETNOSTI

- zakonske zveze ne more skleniti oseba, ki še ni stara 18 let
- izjemoma lahko sklene zakonsko zvezo mladoletnik **z dovoljenjem CSD** iz utemeljenih razlogov (*nosečnost neveste*) in če je mladoletnik dosegel telesno in duševno zrelost, da bo lahko izpolnjeval pogoje, ki nastanejo s sklenitvijo zakonske zveze – v tem primeru gre za **dispenz zadržka mladoletnosti**
- **najnižja starost** mladoletnika, ki se dopušča za spregled mladoletnosti je **15 let**
- mladoletnik, mlajši od 15 let, niti z dovoljenjem CSD ne more skleniti zakonske zveze
- sklepanje zakonske zveze je strogo osebni akt, zato se zahteva **vsaj delna poslovna sposobnost**
- preden **CSD** dovoli sklenitev zakonske zveze, **zasliši**: mladoletnika, njegove starše oz. skrbnike, osebo, s katero namerava skleniti zakonsko zvezo

ZADRŽEK OBSTOJEČE ZAKONSKE ZVEZE

- zakonske zveze ne more skleniti oseba, ki je že oz. je še poročena

ZADRŽEK SORODSTVA

- zakonske zveze ne moreta skleniti **sorodnika v ravni črti** in **sorodnika v stranski črti do 4. kolena**
- **dispenz zadržka sorodstva** – CSD lahko iz utemeljenih razlogov dovoli sklenitev zakonske zveze med bratrancem in sestrično, čeprav sta to sorodnika v stranski črti v 4. kolenu
- med seboj se ne moreta poročiti posvojitelj in posvojenka oz. posvojiteljica in posvojenec

TEŽJA DUŠEVNA PRIZADETOST

- zakonske zveze ne more skleniti oseba, ki je **težje duševno prizadeta** ali **nerazsodna** (*duševna bolezen, slaboumnost*)
  - takšna oseba ne more pravilno razumeti pomena zakonske zveze in njenih posledic – defekt razuma
  - takšna oseba ne more ravnati v skladu s pravilnim dojemanjem – defekt volje
- **trajna duševna prizadetost** povzroči **neveljavnost zakonske zveze**, četudi je imela oseba v času njenega sklepanja svetli trenutek (*lucidum intervallum*)
- tudi **trenutna nerazsodnost** (*hipnoza, pijanost*) v času sklepanja zakonske zveze ima za posledico **neveljavnost zakonske zveze**, ker volja prizadete osebe ni bila svobodna

DRUGI POGOJI ZA VELJAVNOST (pozitivni pogoji – morajo biti izpolnjeni da zakonska zveza velja)

NAVZOČNOST OB SKLENITVI ZAKONSKE ZVEZE

- ob sklenitvi zakonske zveze morata biti **navzoča oba zakonca** ali **en zakonec in pooblaščenec drugega**
- enega zakonca lahko pri sklenitvi zakonske zveze zastopa pooblaščenec, ampak samo v posebno utemeljenih primerih, če to dovoli občinski organ, ki vodi matične knjige za naselje, kjer se sklepa zakonska zveza

NAMEN USTVARITI ŽIVLJENJSKO SKUPNOSTI

- če ima le en zakonec drugačen namen kot ustvariti življenjsko skupnost, gre za **miselni pridržek**, ki ga **ne upoštevamo** – velja, kot da je pogoj namena skupnega življenja podan pri obeh, zakonska zveza **je veljavna**
- če imata oba zakonca drugačen namen kot ustvariti življenjsko skupnost (*dedovanje, pridobitev državljanstva*), gre za **simulirano sklenitev zakonske zveze** – takšna zakonska zveza **ni veljavna**
- če oba zakonca nista imela namena ustvariti življenjske skupnosti, ampak sta **po sklenitvi zakonske zveze vseeno vzpostavila življenjsko skupnost**, je zakonska zveza **veljavna**

ZAKONSKE PREPOVEDI

RAZMERJE SKRBNIŠTVA

- **skrbnik** in **varovanec ne moreta skleniti zakonske zveze**, dokler traja skrbništvo
- če skleneta zakonsko zvezo kljub tej prepovedi, zakonska zveza ni neveljavna, ampak **skrbništvo preneha**
- če **CSD** iz utemeljenih razlogov **dovoli sklenitev zakonske zveze** med skrbnikom in varovancem **skrbništvo še naprej obstaja** – razen če gre mladoletnik, ki s sklenitvijo zakonske zveze pridobi popolno poslovno sposobnost

RAZMERJE NEPOPOLNE POSVOJITVE

- **posvojitelj** in **nepopolni posvojenec ne moreta skleniti zakonske zveze**
- če skleneta zakonsko zvezo kljub tej prepovedi, **nepopolna posvojitev preneha**
- to velja samo za nepopolne posvojitve, ki so bile sklenjene v preteklosti, ko je veljal še Temeljni zakon o posvojitvi

II. OBLIČNOST SKLENITVE ZAKONSKE ZVEZE

OBLIČNOST

- obvezna je **civilna sklenitev** zakonske zveze (*poroka po predpisih verskih skupnosti nima pravnih posledic*)
- pred **pristojnim organom** oblasti (*upravna enota*)
- v **svečani obliki**
- sklepanje zakonske zveze je **javno**
- sklepanje zakonske zveze mora potekati v **posebnih prostorih** (*izjemoma izven*)
- ob sklenitvi morajo biti **navzoči**: oba bodoča zakonca, dve priči, pooblaščenca oseba, matičar

NAMEN OBLIČNOSTI

- **poudariti velik družbeni pomen** zakonske zveze za zasnovane družine
- **olajšati dokazovanje** sklenjene zakonske zveze

PRISTOJNOST ZA SKLENITEV ZAKONSKE ZVEZE

- **stvarna pristojnost**: za sklepanje zakonske zveze je pristojna upravna enota
- **funkcionalna pristojnost**: upravna enota svojo pristojnost delegira občini, tako da akt sklenitve zakonske zveze opravi pooblaščenca oseba občine
- **krajevna pristojnost**: ni določena, bodoča zakonca samo prijavita namen skleniti zakonsko zvezo matičarju, ki vodi poročno knjigo za naselje, kjer želita skleniti zakonsko zvezo

POSTOPEK ZA SKLENITEV ZAKONSKE ZVEZE

PRIPRAVLJALNA FAZA

- bodoča zakonca **prijavita namen sklenitve zakonske zveze** matičarju
- **prijava**: izjavita, da sklepata zakonsko zvezo svobodno, da obstajajo pogoji za veljavnost, predložita listine, potrdila

FAZA SKLENITVE ZAKONSKE ZVEZE

- ugotovi se **istovetnost** bodočih zakoncev
- **preizkusi se pogoje** za sklenitev in veljavnost zakonske zveze
- prebere se določbe zakona o **pravica in dolžnostih zakonca (44 – 50)**
- vsakega nupturienta se posebej **vpraša, ali želi skleniti zakonsko zvezo**
- zakonska zveza je sklenjena, ko **oba pritrtilno odgovorita**
- pooblaščen oseba razglasi, da je zakonska zveza sklenjena
- matičar to dejstvo vpiše v rojstno in poročno knjigo (*vpis ni konstitutiven*)

SANKCIJE ZA KRŠITEV ZAHTEV OBLIČNOSTI

- sankcija za kršitev predpisov o obličnosti se ravna po pomembnosti predpisa, ki je bil kršen.
- **zakonska zveza je neveljavna**:
  - če sklene zakonsko zvezo organ, ki ni pristojen
  - če ni ustne pritrditve zakoncev
  - če so odsotne priče
- **zakonska zveza ne niti neveljavna niti veljavna**
  - če se sklene zakonska zveza predpisih posameznih verskih skupnosti, gre za t.i. "ne-zakon"
- **zakonska zveza ni neveljavna**:
  - če ni navzoč matičar
  - če je opuščen vpis v matično knjigo, vpis ni konstitutiven, se opravi le zaradi dokazovanja (*ad probationem*)

PRAVNE POSLEDICE ZAKONSKE ZVEZE

I. SPLOŠNO

- pravne posledice zakonske zveze nastajajo **na dveh področjih**:
  - na osebni področju nastajajo osebnopravne posledice
  - na premoženjskem področju nastajajo premoženjskopravne posledice
- pravne posledice se izražajo v medsebojnih razmerjih med zakoncema in v razmerjih zakoncev do tretjih oseb

II. OSEBNOPRAVNE POSLEDICE ZAKONSKE ZVEZE

POSLEDICE OSEBNEGA STANJA ZAKONCEV

SPREMEMBA OSEBNEGA STATUSA

- s sklenitvijo zakonske zveze se osebni status spremeni iz "samski" v "poročen"

SPREMEMBA OSEBNEGA IMENA

- s sklenitvijo zakonske zveze se **spremeni priimek enega ali obeh zakoncev**
- zakonca morata ob sklenitvi zakonske zveze **sporazumno določiti priimek**
- glede priimka otroka starša odločita skupno in sporazumno – če se ne moreta sporazumeti o tem odloči CSD

PRIDOBITEV POSLOVNE SPOSOBNOSTI

- s sklenitvijo zakonske zveze postane **mladoletna oseba popolnoma poslovno sposobna**
- mladoletnik **ostane poslovno sposoben** tudi če zakonska zveza preneha pred njegovo polnoletnostjo

OSEBNE PRAVICE IN DOLŽNOSTI ZAKONCEV

- osebne pravice in dolžnosti zakoncev so **v glavnem moralne in etične narave**
- **izhajajo** iz samega **bistva zakonske zveze**, niso tvorba pravnega reda
- zakonski predpisi jih **ne morejo sankcionirati**, ker bi bila sankcije neučinkovite in nesmiselne
- osebne pravice in dolžnosti tudi niso iztožljive – razen **s tožbo za razvezo zaradi**

DOLŽNOST ZAKONCEV DA ŽIVITA SKUPAJ

- ta dolžnost **izhaja iz bistva zakonske zveze** kot življenjske skupnosti
- če pride do ločenega življenja iz utemeljenih razlogov, ne gre za kršitev dolžnosti skupnega življenja
- dolgotrajno ločeno življenje lahko pripelje do nevdržnosti zakonske zveze

DOLŽNOST ZAKONCEV DA SE VZAJEMNO SPOŠTUJETA, ZAUPATA IN POMAGATA

- pomeni priznavanje enakosti dostojanstva, človeške vrednosti, zvestoba, solidarnost, podpori, varovanje koristi...

PRAVICA VSAKEGA ZAKONCA DA SI PROSTO IZBIRA POKLIC

- za izbiro dela in poklica **ni potrebna privolitev** drugega zakonca
- tudi **izrecno nasprotovanje** enega zakonca **ne more vplivati** na odločitev drugega zakonca

PRAVICA ZAKONCEV DO SVOBODNEGA ODLOČANJA O ROJSTVIH OTROK

- odločanje o rojstvih otrok je **individualna pravica** – en zakonec ne more prisiliti drugega v rojevanje otrok

ENAKE PRAVICE IN DOLŽNOSTI ZAKONCEV DO OTROK

- zakonca imata enakopravni položaj v razmerju do skupnih otrok – oba imata roditeljsko pravico

SPORAZUMNO ODLOČANJE ZAKONCEV O SKUPNIH ZADEVAH

- **skupne zadeve** so določitev bivališča, vodenje skupnega gospodinjstva, razmerja do otrok, gospodarjenje s skupnim premoženjem – te zadeve se vse te zadeve so opravljajo **v sporazumu obeh zakoncev**
- pri soodločanju mora vsak zakonec **upoštevati tudi koristi drugega zakonca** in **koristi družinske skupnosti**

DOLŽNOST ZAKONCEV, DA PRISPEVATA K PREŽIVLJANJU DRUŽINE

- zakonca imata **enakopravni položaj glede preživljanja družine**, vsak je **dolžan prispevati** po svojih možnostih
- prispevanje se lahko **doseže s tožbo!**

PREŽIVLJANJE NEPRESKRBLJENEGA ZAKONCA

- preživninska dolžnost obstaja **v času trajanja zakonske zveze in po razvezi** – pravila so enaka
- zakonec je v času trajanja zakonske zveze dolžan dajati **materialno pomoč nepreskrbljenemu zakoncu**
- preživljanje lahko nepreskrbljeni zakonec **doseže s tožbo**

III. PREMOŽENJSKOPRAVNE POSLEDICE ZAKONSKE ZVEZE

- **premoženjskopravni režim** – premoženjskopravni položaj zakoncev
  - lastnina zakoncev (*skupno in posebno premoženje*)
  - razpolaganje in upravljanje s premoženjem
  - delež na premoženju in delitev premoženja, pridobljenega med zakonsko zvezo
  - odgovornost zakoncev za obveznosti
  - pravni posli med zakoncema

SKUPNO IN POSEBNO PREMOŽENJE ZAKONCEV

SKUPNO PREMOŽENJE

- skupno premoženje je **vse premoženje, ki sta ga zakonca pridobila z delom med zakonsko zvezo**
- to **pravilo je kogentno**, zakonca ga ne moreta izključiti z dogovorom
- skupno premoženje je **skupna last zakoncev** – to **ni solastnina**, ker deleži še niso določeni
- zakonca v zakonski zvezi **vlagata delo ali skupna sredstva v nepremičnino**, ki je posebno premoženje enega:
  - če je vlaganje tolikšno, da se vrednost stvari bistveno spremeni, postane nepremičnina skupno premoženje
  - če je ekonomsko manj pomembno vlaganje, ima drugi zakonec pravico do povračila denarne vrednosti prispevka
- **v skupno premoženje spada**: osebni dohodek vsakega zakonca, avtorski honorar, odpravnina, pokojnina, obresti iz skupnega premoženja, stvari kupljene ali zamenjane iz skupnega premoženja, sredstva dobljena s kreditom, premoženje ustvarjeno s kreditom, premoženje pridobljeno na podlagi pogodbe o dosmrtnem preživljanju čeprav je pogodbo sklenil eden obveznosti pa sta plačevala oba

POSEBNO PREMOŽENJE

- posebno premoženje je **premoženje zakonca, ki ni pridobljeno z delom**
- zakonec, ki je lastnik posebnega premoženja, lahko z njim samostojno upravlja in razpolaga, lahko pa ga z dogovorom prepusti v upravljanje in razpolaganje drugemu zakoncu

- **darila dana obema zakoncema** so posebno premoženje enega in drugega – so v solastnini, vsak ima pravico do polovice, razdelitev se uveljavlja v primeru razveze (*civilna ali fizična delitev*)
- **v posebno premoženje** spada: premoženje, ki ga ima zakonec ob sklenitvi zakonske zveze, premoženje, ki ga pridobi zakonec v trajanju zakonske zveze, vendar ne z delom, plodovi in dohodki posebnega premoženja zakoncev, ki niso pridobljeni z delom, vse pravice zakonca, ki so vezane na njegovo osebo (*osebne služnosti, preživnine, invalidnine, nezgodne rente, pravica do odškodnine za nepremoženjsko škodo, štipendije, zavarovalnina, če so bile zavarovalne premije vplačane iz posebnega premoženja zakonca...*)

UPRAVLJANJE IN RAZPOLAGANJE S SKUPNIM PREMOŽENJEM

- upravljanje in razpolaganje s skupnim premoženjem sta **skupna in sporazumna**
- zakonca se lahko dogovorita, da le eden od njiju upravlja in razpolaga s premoženjem

RAZPOLAGANJE Z DELEŽEM NA SKUPNI STVARI

- **pravni posli med živimi**: zakonec brez soglasja drugega **ne more razpolagati s svojim deležem na skupni stvari**, ker njegov delež ni določen – tak pravni **posel je ničen**
- **pravni posli v primeru smrti**: zakonec pa **lahko razpolaga s svojim deležem na skupni stvari**, ker pride do razdelitve premoženja in tudi premoženjska skupnost zakoncev preneha

RAZPOLAGANJE S POSAMEZNO SKUPNO STVARJO

- **pravni posel je izpodbojen**, če en zakonec **brez soglasja drugega sklene pravni posel** glede posamezne skupne stvari, izpodbija lahko drugi zakonec
- **pravni posel ni izpodbojen**, če je bil **sopogodbjenik dobroveren** – če ni vedel in ni mogel vedeti, da je stvar ki jo je pridobil s pravnim poslom skupno premoženje – v tem primeru ima drugi zakonec **odškodninski zahtevek**

DELITEV SKUPNEGA PREMOŽENJA

- **skupno premoženje se razdeli**:
  - po prenehanju zakonske zveze: smrti enega zakonca, razglasitev za mrtvega, razveza, razveljavitev zakonske zveze
  - za čas trajanja zakonske zveze: po sporazumu zakoncev, na zahtevo posameznega zakonca, na zahtevo upnika
- deleža zakoncev na skupnem premoženju sta načeloma **enaka**, razen če eden od zakoncev ne zahteva določitve deleža glede na prispevanje k skupnemu premoženju (*mora dokazati da je prispeval v drugačnem razmerju*)
- pri **določanju deležev** se upošteva: dohodek, pa tudi varstvo, vzgoja otrok in opravljanje domačih del!
- skupno premoženje se lahko razdeli na dva načina
  - fizična delitev: zakonca si razdelita predmete, ali pa eden vzame stvar in drugega izplača
  - civilna delitev: zakonca stvari prodata in si razdelita denar

SPORAZUM O DELITVI

- zakonca lahko opravita **sporazumno delitev**, civilno ali fizično
- **sporazum o delitvi skupnega premoženja** mora biti v obliki notarskega zapisa

SODNA DELITEV

- če se zakonca ne moreta sporazumeti, **delitev odloči in opravi sodišče** v nepravdnem postopku
- če je med zakoncema spor glede deležev in obsega premoženja se postopek prekine in zakonca napoti na pravdo
- po pravnomočnosti končanega pravnega postopka se nadaljuje nepravdni postopek
- če je skupno premoženje zaščitena kmetija, se delitev opravi po Zakonu o dedovanju kmetijskih gospodarstev – zaščitene kmetije se ne deli, da ne pride do drobitve

ODGOVORNOST ZAKONCEV ZA OBVEZNOSTI

- **zakonec samostojno odgovarja** s svojim posebnim premoženjem in s svojim deležem na skupnem premoženju
  - za svoje osebne obveznosti
  - upnik lahko zahteva sodno ugotovitev deleža in izvršbo na ta delež
- **zakonca odgovarjata solidarno** s skupnim premoženjem
  - za obveznosti, ki bremenijo oba zakonca (*obveznosti, ki sta jih sprejela oba*)
  - za obveznosti, ki jih prevzel en zakonec za tekoče potrebe družine
  - za obveznosti, nastale v zvezi s skupnim premoženjem

- po prenehanju zakonske zveze sta **oba zakonca dolžna plačevati kredit** za skupen premoženjski predmet v sorazmerju z deležem, ki ga imata na skupnem premoženju

PRAVNI POSLI MED ZAKONCEMA

- zakonca med seboj **lahko sklepata vse pravne posle**, ki jih lahko skleneta tudi z drugimi osebami
- vsi pravni posli med zakoncema morajo biti **sklenjeni v notarski obliki**
- zakonca se lahko dogovorita, da njuno **posebno premoženje postane skupno premoženje**
- zakonca lahko skleneta **ženitno pogodbo**, ki ureja njuna premoženjskopravni režim, mora biti v skladu z zakonom
- zakonca se ne moreta dogovoriti, da z delom ustvarjeno premoženje v zakonski zvezi ne bi bilo skupno premoženje

IV. PREMOŽENJSKI REŽIMI V NOVELI

- novela bo zakoncema omogočila **več svobode pri urejanju premoženjskega režima**
- pri sklepanju novega premoženjskega režima bosta morala **zakonca najprej razdeliti dotedanje skupno premoženje** in šele nato bosta lahko **sklenila nov premoženjski režim** – vse skupaj bo treba overiti pri notarju
- zakonca bosta lahko sklenila premoženjski režim **pred sklenitvijo zakonske zveze, v času trajanja zakonske zveze** (*zakonska zveza bo morala že nekaj časa trajati*) in **pred razvezo** (*potem bo to sporazum o delitvi premoženja*)
- če se **zakonca ne bosta nič dogovorila**, bo njun premoženjskopravni položaj urejal zakon – zakonodajalec bo predpisal **zakoniti premoženjski režim**, ki bo moral biti enakopraven, pravičen, praktičen in fleksibilen

REŽIM ČISTE LOČITVE PREMOŽENJA

- tudi potem, ko zakonca skleneta zakonsko zvezo, imata samo posebno premoženje, skupnega premoženja ni
- tak režim je redek (*primer: če je eden od zakoncev velik podjetnik in ne želi, da drug pridobi lastnino v podjetju*)
- ta režim je sicer v skladu načelom enakopravnosti, ni pa veno pravičen (*drugi zakonec je lahko prikrajšan, ker se je posvečal družini in ni služil*)

REŽIM PARTICIPACIJE

SKUPNO PREMOŽENJE

- **vse premoženje postane skupno**, tudi posebno premoženje, ki ga zakonec prinese v zakonsko zveze
- ob razvezi se skupno premoženje deli na pol, zato tisti, ki imajo veliko premoženja, tega režima ne sklepajo – če je bilo premoženje enega zakonca veliko, bo tudi drug zakonec ob razvezi dobil veliko
- možno pa se je dogovoriti, da **del premoženja šteje kot pridržano premoženje**, ki ni skupno

SKUPNOST ODPLAČNO PRIDOBLENEGA PREMOŽENJA

- v **skupno premoženje** sodi le tisto, **kar je bilo pridobljeno odplačno, z delom** v času trajanja zakonske zveze
- zakonca skupaj prispevata k nastanku premoženja, zato naj bosta tudi skupno udeležena
- vrednoti se tudi prispevek tistega, ki je bil doma in skrbel za družino
- zaradi pravičnosti se **ta režim veliko uporablja, tudi pri nas**
- menijo da je ta režim nepraktičen, ker skupno premoženje zahteva skupno upravo premoženja, kar je zapleteno

SKUPNOST POVEČANEGA PREMOŽENJA

- po sklenitvi zakonske zveze **premoženje ostaja ločeno**, z njim lahko razpolaga zakonec sam, vse **kar en zakonec pridobi**, gre v **posebno premoženje**
- ob razvezi pogledamo, za koliko premoženje enega zakonca presega premoženje drugega – presežek razdelimo na dve polovici in damo vsakemu zakoncu pol
- problem je, ker je tej delitvi podvrženo le tisto, kar je nad 0, zato je to krivično, ker štejemo, kot da dolgovi ni, poleg tega so delitvi podvržene tudi razne odškodnine, ki jih je prejel zakonec za poškodbe, ki jih je utrpel

IV. PRAVNE POSLEDICE ZAKONSKE ZVEZE NA DRUGIH PODROČJIH

STANOVANJSKO PRAVO

- zakonec umrlega se šteje za ožjega družinskega člana lastnika ali najemnika stanovanja
- pri najemni pogodbi

- če sta bila najemnika oba zakonca, najemnik ostane preživeli zakonec
- če je bil najemnik umrli zakonec ima preživeli zakonec pravico nadaljevati najem

DEDNO PRAVO

- do dedovanja pride samo **ob smrti enega zakonca**, ko je **zakonska zveza prenehala**
- skupno premoženje se razdeli na polovico ali pa se določijo deleži
- **delež skupnega premoženja** in **posebno premoženje umrlega zakonca** sta na voljo dedičem
- dediči dedujejo po oporoki ali po zakonu
- **kmetijo**, ki jo zakonca ustvarita s skupnim premoženjem, po smrti enega zakonca prevzame drugi zakonec, da se kmetija ne razdrobi – v primeru razveze pa se kmetija razdeli po normalnih predpisih o delitvi premoženja

PRENEHANJE ZAKONSKE ZVEZE S SMRTJO ALI RAZGLASITVIJO ZA MRTVEGA

I. PRENEHANJE ZAKONSKE ZVEZE

- zakonska zveza preneha s **smrtjo** enega zakonca ali z **razglasitvijo zakonca za mrtvega**
- zakonska zveza **preneha s trenutkom smrti**
- zakonca se razglasi za mrtvega kadar je **pogrešan** – o njem že dlje časa ni nobene vesti in je negotovo ali še živi
- pri razglasitvi za mrtvega, **zakonska zveza preneha z dnem**, ki je v odločbi **naveden kot dan smrti**
- **zakonska zveza** pri razglasitvi za mrtvega **preneha dokončno**, ne oživi, če se zakonec vrne

II. PRAVNE POSLEDICE PRENEHANJA ZAKONSKE ZVEZE

- po smrti pride do **delitve skupnega premoženja** med preživelim zakoncem in ostalimi dediči zapustnika
- pride do **dedovanja po umrlem zakonc**
- pride do **posledic na stanovanjskem področju**

PRENEHANJE ZAKONSKE ZVEZE Z RAZVELJAVITVIJO

I. VZROKI NEVELJAVNOSTI ZAKONSKE ZVEZE (=sklenitvene napake)

- neobstoj **pogojev za veljavnost zakonske zveze** (*obstoj zakonski zadržkov, neobstoj drugih pogojev za veljavnost*)
- neobstoj **pogojev za sklenitev zakonske zveze**
- neupoštevanje **zahtev obličnosti** pri sklenitvi zakonske zveze

II. SPODBOJNOST IN KONVALIDACIJA NEVELJAVNE ZAKONSKE ZVEZE

SPODBOJNOST

- tudi če obstajajo vzroki za neveljavnost sklenjene zakonske zveze, zakonska zveza nikoli **ni neveljavna sama po sebi**, ampak jo je **potrebno s sodbo razveljaviti** – je spodborna
- sodišče ne more razveljaviti zakonske zveze po uradni dolžnosti
- **s tožbo** jo spodbija oseba, ki ima po zakonu **pravico zahtevati razveljavitev zakonske zveze**

KONVALIDACIJA

- tudi če izkaže, da obstaja eden od vzrokov neveljavnosti zakonske zveze, je **sodišče ni dolžno razveljaviti zakonske zveze v vsakem primeru**
- **neveljavna zakonska zveza** namreč lahko **konvalidira**:
  - če okoliščina, ki je vzrok neveljavnosti zakonske zveze ne obstaja več:
    - prejšnja zakonska zveza je prenehala ali je razveljavljena
    - mladoletnik je postal polnoleten
  - če okoliščina, ki je vzrok neveljavnosti še obstaja, vendar jo sodišče spregleda:
    - naknadni spregled zadržka mladoletnosti, če je mladoletnik starejši od 15 let
    - naknadni spregled zadržka sorodstva bratranca in sestrične

III. ABSOLUTNA IN RELATIVNA NEVELJAVNOST ZAKONSKE ZVEZE

- pravne posledice relativne in absolutne neveljavnosti zakonske zveze so **enake** – zakonska zveza je razveljavljena
- relativna in absolutna neveljavnost zakonske zveze se **ločita glede na krog oseb, ki so aktivno legitimirane za tožbo**, ki imajo po zakonu pravico tožiti na razveljavitev zakonske zveze

RELATIVNA NEVELJAVNOST ZAKONSKE ZVEZE

- upravičenci lahko **vložijo tožbo na razveljavitev** samo v času trajanja zakonske zveze
- na razveljavitev lahko tožijo **en zakonec, oba zakonca, starši ali skrbnik**
  - en ali drug zakonec, če se zahteva razveljavitev zaradi duševne prizadetosti ali nerazsodnosti ob sklenitvi zakonske zveze, vendar šele potem, ko je to stanje prenehalo (*smiselno bi bilo, da bi bil rok za vložitev tožbe 1 leto*)
  - en zakonec, če zahteva razveljavitev zaradi prisile ali zmote; zakonec, ki je bil pod prisilo ali v zmoti mora tožiti v 1 letu po prenehanju prisile ali po spoznanju zmote in sta zakonca v tem času živela skupaj
  - starši ali skrbnik, če se zahteva razveljavitev zaradi zadržka mladoletnosti

ABSOLUTNA NEVELJAVNOST ZAKONSKE ZVEZE

- na razveljavitev lahko tožijo **tisti, ki imajo korist od tega da se zakonska zveza razveljavi**
- upravičenci lahko **vložijo tožbo** na razveljavitev **tudi po prenehanju zakonske zveze**
  - če je bil zakonec ob sklenitvi zakonske duševno prizadet ali nerazsoden in to še traja
  - če je bil zakonec ob sklenitvi zakonske zveze še ali že poročen
  - če sta zakonca sorodnika v ravni črti ali stranski črti do 4. kolena
  - če zakonca (*oz. en zakonec in pooblaščenec drugega*) nista bila prisotna pri sklepanju zakonske zveze
  - če zakonska zveza ni bila sklenjena z namenom skupnega življenja
  - če je zaradi sklenitve zakonske zveze prizadet javni interes, toži javni tožilec (*pri zadržku duševne prizadetosti ali nerazsodnosti, pri zadržku obstoječe zakonske zveze in pri zadržku sorodstva*)

IV. TOŽBA NA RAZVELJAVITEV ZAKONSKE ZVEZE

- pravica zahtevati razveljavitev zakonske zveze je **osebna pravica**, po smrti upravičenca **ne preide na dediče**
- **dediči lahko** po smrti upravičenca samo **nadaljujejo postopek za razveljavitev zakonske zveze**, ne morejo pa sami začeti postopka
- dediči morajo **nadaljevati postopek v roku 6 mesecev po smrti upravičenca** z zahtevkom, da je bila zapustnikova tožba na razveljavitev zakonske zveze utemeljena

V. PRAVNE POSLEDICE RAZVELJAVITVE ZAKONSKE ZVEZE

- vse pravne posledice razveljavitve zakonske zveze so **enake kot pri razvezi**
- vse pravne posledice zakonske zveze **prenehajo z dnem, ko postane pravnomočna razveljavitvena sodba**
- dokler zakonska zveza ni razglašena za neveljavno, veljata zakonca za poročena

PRENEHANJE ZAKONSKE ZVEZE Z RAZVEZO

I. RAZVEZA ZAKONSKE ZVEZE PO NAŠEM PRAVU

- razveza zakonske zveze je **prenehanje zakonske zveze** za življenja obeh zakoncev **po odločbi sodišča**
  - sporazumna razveza zakonske zveze (*stranki dasta predlog za sporazumno razvezo sodišču*)
  - razveza zakonske zveze na tožbo (*eden toži zaradi nevzdržnosti zakonske zveze*)

SPORAZUMNA RAZVEZA ZAKONSKE ZVEZE

- **sporazumna razveza** omogoča zakoncema, da se na human in dostojanstven način rešita zakonske zveze

- zakonca pri sporazumni razvezi **nista dolžna navajati razlogov, ki so ju pripeljali do razveze**, sodišče ne ugotavlja stanja njunega zakonskega razmerja in ne raziskuje intimnega sveta njune zakonske zveze
- pri sporazumni razvezi morata zakonca skleniti **sporazum o razvezi**, na podlagi katerega **sodišču podata predlog za razvezo zakonske zveze**
  - sporazum mora izražati svobodno voljo zakoncev: volja mora biti brez napak, ne sme biti zmote ali prisile
  - sporazum ne sme biti sklenjen zaradi kakšnih drugih koristi: da bi zakonca pridobila družbeno stanovanje, davčne predpise – to je simulirana razveza, pri kateri ni sporazuma
- **v sporazumu o razvezi se morata zakonca sporazumeti**
  - o razmerju do skupnih otrok: najpomembnejši del sporazuma, sodišče oceni ali je v sporazumu primerno poskrbljeno za varstvo, vzgojo in preživljanje otrok, sporazum se oceni s stališča koristi otrok, pridobiti mora mnenje CSD, sodišče ne more nadomestiti neprimerne sporazuma s svojo odločitvijo
  - o preživljanju nepreskrbljenega zakonca (glej sporazum o preživljanju)
  - o delitvi skupnega premoženja, predložita morata pismeni sodniško overjeni dogovor
  - o tem, kdo bo ostal v skupnem stanovanju
- če sporazum izpolnjuje vse pogoje, sodišče **sprejme predlog in izda sodbo, s katero razveže zakonsko zvezo**
- če sporazum ne izpolnjuje katerega pogoja, sodišče **zavrne predlog in zakonca napoti na pravdo** (razveza na tožbo)

RAZVEZA ZAKONSKE ZVEZE NA TOŽBO – ZARADI NEVZDRŽNOSTI

- razveza na tožbo je **sredstvo**, s katerim se zakonci **rešijo nevzdržne zakonske zveze**
- edini **razvezni razlog je nevzdržnost**
- zakonska zveza se **razveže na zahtevo kateregakoli zakonca**, tudi tistega, ki je nevzdržnost povzročil
- zadostuje tudi, če samo eden od zakoncev ne more več prenašati zakonske zveze zaradi nevzdržnosti
- **nevzdržnost** morata zakonca **dokazati** pred sodiščem v razveznem postopku
- **sodišče pa ne ugotavlja krivde** – ni krivdnega načela, vseeno je, kdo je povzročil nevzdržnost
- sodišče mora **raziskati vzroke nevzdržnosti** in **podati oceno o nevzdržnosti** zakonske zveze
- sodišče razveže zakonsko zvezo samo če ugotovi, da je zakonska zveza iz kateregakoli vzroka nevzdržna
- **vzroki za nevzdržnost** so: neskladnost značajev, zunajzakonska skupnost, grdo ravnanje, zlobna zapustitev, varanje, prepiri, neizpolnjevanje zakonskih dolžnosti – odnosi med zakoncema so resno in trajno omajani
- **nevzdržnost je nedoločen pravni pojem**, katerega vsebino določi sodišče v posameznem primeru

III. POSTOPEK ZA RAZVEZO ZAKONSKE ZVEZE

- za postopek za razvezo zakonske zveze se **subsidiarno uporabljajo določbe novega ZPP**
- **pravica do tožbe na razvezo zakonske zveze** je osebna pravica, zato ugasne s smrtjo zakonca
- **dediči** lahko v 6 mesecih po smrti **nadaljujejo že začeti postopek** z zahtevkom, da je bila zapustnikova tožba na razvezo zakonske zveze utemeljena
- v razveznem postopku odloča **okrožno sodišče**
- **razvezni postopek se začne**:
  - s tožbo na razvezo zaradi nevzdržnosti: postopek začne teči z vročitvijo tožbe toženemu zakoncu
  - s predlogom za sporazumno razvezo: postopek začne teči, ko zakonca podata predlog na sodišče

SVETOVALNI RAZGOVOR

- sodišče tožbo ali predlog za razvezo pošlje **CSD**, ki **mora opravi svetovalni razgovor**
- svetovalni **razgovor se ne opravi** če: je en zakonec duševno bolan ali nerazsoden, če gre za razvezo zaradi pogrešanosti, če eden ali oba zakonca živita v tujini, če zakonca nimata skupnih otrok
- svetovalnega razgovora se **morata zakonca udeležiti osebno**, brez pooblaščenca

SODBA

- **sodišče razveže zakonsko zvezo s sodbo**, ne glede na to ali gre za sporazumno razvezo ali razvezo na tožbo

- sodba, s katero se razveže **sporazumna zakonska zveza, se lahko izpodbija**:
  - zaradi bistvenih kršitev ZPP
  - če je zakonec pristal na razvezo zaradi sile ali zmote
  - če niso izpolnjeni vsi pogoji za sporazumno razvezo
- s **pravnomočno sodbo** je **razveza definitivna**, vpiše se v rojstno in matično poročno knjigo
- del sodbe, ki določa prenehanje zakonske zveze, se **ne more razveljaviti ali spremeniti na podlagi izrednih pravnih sredstev** – revizija v zakonskih sporih ni dovoljena!!!

IV. PRAVNE POSLEDICE RAZVEZE V RAZMERJU MED ZAKONCEMA **OSEBNOPRAVNE POSLEDICE PRENEHAJO**

- prenehajo vse osebne pravice in dolžnosti zakoncev

PREŽIVLJANJE NEPRESKRBLJENEGA ZAKONCA

PREDPOSTAVKE ZA PREŽIVLJANJE

- **pomanjkanje sredstev**:
  - drugi zakonec je dolžan preživljati zakonca, ki je brez dohodkov, brez premoženja ali če iz svojih dohodkov in premoženja ne more poravnati stroškov za življenje
- **nezaposlenost in nesposobnost za delo**:
  - če je drugi zakonec brez svoje krivde nezaposlen ali pa nesposoben za delo in se ne more samostojno preživljati; zakoncu se ni treba zaposliti: če ne more dobiti dela, ki bi ustrezalo njegovim kvalifikacijam, če bi zaposlitev poslabšala njegove življenjske razmere ali razmere oseb pod njegovo roditeljsko pravico, če bi zaposlitev onemogočila ali otežila izvrševanje skrbi za otroke, če bi opravljal slabo plačano delo in bi bili stroški za skrb za otroke nesorazmerno visoki glede na njegov zaslužek
- **sposobnost zakonca za preživljanje drugega zakonca**:
  - zakonec mora biti s svojimi rednimi dohodki sposoben preživljati drugega zakonca; zakonec ni dolžan preživljati drugega zakonca: če bi bilo s tem ogroženo njegovo lastno preživljanje ali preživljanje drugih oseb, ki jih mora preživljati (*ampak sem ne spadajo njegovi starši ali polnoletni otroci*), če bi bilo s tem ogroženo preživljanje mladoletnega otroka

TOŽBA NA PREŽIVLJANJE

- po razvezi zakonske ima **nepreskrbljeni zakonec pravico do preživljanja**
- pravica do preživljanja je **iztožljiva**, vendar mora nepreskrbljeni zakonec **vložiti tožbo na preživljanje**
- preživnino se lahko zahteva od trenutka, ko je bila vložena tožba za preživljanje

SPORAZUM O PREŽIVLJANJU

- zakonca lahko skleneta **sporazum o preživljanju**
  - zakonca skleneta dogovor o preživljanju pred CSD v pisni obliki (*po noveli naj bi bili za to pristojni notarji*)
  - sporazum o preživljanju je izvršilni naslov (če se nasprotna stranka ne drži obveznosti, ni treba tožiti na ugotovitev, da preživninska obveznost obstaja, neposredno na podlagi sporazuma se zahteva izvršba, izvršilni naslov je ponavadi sodba)
- pri sklepanju sporazuma o preživljanju morata zakonca **ravnati obzirno** do sebe in do otrok – **država sme poseči v sporazum**, če zakonca ne ravnata obzirno, lahko ga razveljavi
  - če zakonca v sporazumu ne upoštevata ustavnih načel in prisilnih predpisov
  - če zakonca skleneta sporazum, ki za enega pomeni samo breme za drugega pa samo korist
  - če se zakonca sporazumeta, da se eden odpove preživnini in prevali preživljanje na socialno skrbstvo
  - če se zakonca sporazumeta, da bo en plačal veliko odškodnino, da bi dobil otroka ob razvezi...
- sodnik lahko odreče sklicevanje na veljaven sporazum, zaradi načela dobre vere in poštenja
- je sodna praksa je spremenila stališče da se **zakonca** ne moreta **dogovoriti o preživnini** (*spremenjeno bo v noveli*)
  - zakonec se lahko odpove pravici do preživljanja
  - zakonca se lahko dogovorita da bo eden preživljal drugega, čeprav mu ne bi bilo treba (*volenti non fit iniuria*)

ZAVRNITEV ZAHTEVKA ZA PREŽIVLJANJE

- če bi bila **določitev preživnine nepravilna** do tistega, ki je dolžan preživljati in glede na ravnanje in obnašanje zahtevajočega zakonca v času zakonske zveze (*mož je pretepal ženo, zato se je ločila, zdaj pa zahteva preživnino*)

- če se **gmotne razmere zahtevajočega niso bistveno spremenile** s sklenitvijo zakonske zveze in se tudi po razvezi ne bodo spremenile (*to velja zlasti, če je zakonska zveza trajala le kratek čas*)
- če sta **zakonca že pred razvezo živela ločeno življenje in nista bila ekonomsko odvisna drug od drugega**

DOLOČITEV PREŽIVNINE

- preživnina se vedno **določi v razvezni sodbi**
- po sodni praksi se preživnina lahko **določi pred, med in izjemoma po razveznem postopku** (v posebni pravi, če so pogoji za preživljanje obstajali že ob razvezi in če še obstajajo)
- preživnina se lahko **določi samo simbolično**, če je mogoče trditi, da bo en zakonec v določenem času po razvezi ostal brez sredstev za preživljanje – sodišče v tem primeru določi minimalno preživnino, ki jo ob nastopu potrebe zviša na predlog upravičenca
- preživnina se lahko **prizna samo za določen čas**, dokler se zakonec se vživi v položaj in si ne uredi razmer

REVALORIZACIJA

- **preživnina** se obvezno **revalorizira** glede na dvig življenjskih stroškov in gibanje osebnih dohodkov
- revalorizacijo opravlja Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

ZVIŠANJE ALI ZNIŽANJE PREŽIVNINE (*≠revalorizacija!*)

- preživnina se lahko na zahtevo prizadetega spremeni, **če se spremenijo potrebe** preživninskega upravičenca ali **zmožnosti** preživninskega zavezanca (*rebus sic stantibus*)
- ne gledamo povprečno, ampak individualno

UGASNITEV PRAVICE DO PREŽIVLJANJA

- **pravica do preživljanja ugasne** če nepreskrbljeni zakonec:
  - dobi dohodke – zaposlitev
  - dobi premoženje
  - sklene zakonsko zvezo
  - zaživi v zunajzakonski skupnosti (*šele v noveli!*)
- ko **pravica do preživljanja** po razvezi enkrat ugasne je ni mogoče ponovno dodeliti, **ne oživi**

PLAČEVANJE PREŽIVNINE (*po noveli*)

- **preživnina** se bo **plačevala vnaprej**, v obliki mesečne denarne vsote, rente
- **preživnino** bo mogoče **poravnati v enkratnem denarnem znesku** (*če bo zakonec kmalu izgubil preživnino*)
- **preživnino** bo mogoče **poravnati tudi na drug način** (*zakonec drugemu prepusti hišo, delnice, drugo premoženje...*)
- s plačilom enkratnega zneska ali poravnavo na drug način ne sme priti do slabšega položaja kot v primeru mesečne denarne rente in ne sme pomeniti hujšega bremena za plačnika preživnine
- **višina preživnine** se bo odmerila glede na stroške, nujno potrebne za primerno preživljanje (*primernost se ocenjuje po povprečnih potrebah ljudi, po dosedanjih razmerah upravičenca in upošteva premoženjske razmere dajalca preživnine – primerno preživljanje ne pomeni, da bo imel zakonec iste premoženjski status kot ga je imel med zakonsko zvezo*)

VRNITEV DARIL

- razvezana zakonca **vrneta darila, ki sta jih dala drug drugemu** pred razvezo
- vračajo se samo **darila, ki niso v sorazmerju s premoženjskim stanjem zakonca**, ki je darilo dal
- darila se vračajo v stanju, kakršnem so bila, ko je nastopil razlog za razvezo (*ta čas je težko določiti*)
- če je obdarjeni zakonec **darilo odsvojil**, je dolžan **vrniti vrednost darila** – **realna subrogacija**

DELITEV PREMOŽENJA

- delitev premoženja med zakoncema se opravi **po sporazumu zakoncev** ali **po odločbi sodišča**
- pri sporazumni razvezi se morata zakonca, ki morata predložiti pisni sodno overjeni dogovor o delitvi premoženja
- pri razvezi na tožbo ne deli premoženja sodišče, ki vodi razvezni postopek, če med zakoncema **obstaja spor glede skupnega premoženja**, ju **napoti na nepravdni postopek**, v katerem se razdeli skupno premoženje
- **določbe o nedeljivosti kmetij** iz Zakona o dedovanju kmetijskih gospodarstev **ne pridejo v poštev pri razvezi** – kmečki zakonci lahko dobijo svoj delež v naravi

IZGUBA MOŽNOSTI DEDOVANJA PO ZAKONU

- zakonec **izgubi možnost dedovanja** po zakonu in po oporoki

- preživeli zakonec **izgubi dedno pravico**, če je **zapustnik vložil tožbo za razvezo**, a je še **pred razvezo umrl** in so dediči umrlega zakonca nadaljevali postopek na podlagi tožbe in je bila tožba utemeljena
- bivši zakonec lahko deduje le, če je po razvezi napisana nova oporoka, v kateri je postavljen za dediča

VPRAŠANJE GLEDE STANOVANJA

- o tem kateri zakonec bo po razvezi še naprej najemnik skupnega stanovanja, se **zakonca lahko sporazumeta**
- če se ne sporazumeta, o tem **odloči sodišče v nepravdnem postopku** (*ne v razveznem postopku*)
- sodišče upošteva stanovanjske potrebe razvezanih zakoncev, njunih otrok in druge okoliščine
- razvezani zakonec, ki ne obdrži stanovanjske pravice, se mora izseliti v roku, ki ga določi sodišče
- v primeru **službenih stanovanj** ostane najemnik tisti, ki je dobil službeno stanovanje kot stimulacijo za delo
- v primeru da drugi zakonec ostane v stanovanju po razvezi, mora podjetje dati soglasje
- če se zakonca ne moreta sporazumeti o tem, kdo bo ostal v stanovanju, se stanovanje dodeli enemu ki drugega izplača, hiša se prezida če je mogoče, stanovanje se proda in razdeli denar

V. PRAVNE POSLEDICE RAZVEZE V RAZMERJU DO OTROK

- v razmerju zakoncev do skupnih otrok, **se ob razvezi pojavita dve vprašanji**:
  - pri kom bodo po razvezi skupni otroci v varstvu in vzgoji
  - kako bo razdeljeno breme preživljanja skupnih otrok med ob starša
- **razvezna sodba** vsebovati odgovor na ti dve vprašanji
- pri sporazumni razvezi se o tem sporazumeta zakonca, sodišče mora oceniti tak sporazum s stališča koristi otrok
- pri razvezi na tožbo o tem lahko sporazumeta zakonca ali pa odloči sodišče, ki ga mora voditi otrokova korist
- pri odločanju o varstvu, vzgoji in preživljanju otrok **sodišče ni vezano na postavljene zahteve** – o tem lahko odloča tudi, če zahtevk sploh ni bil postavljen

VZGOJA IN VARSTVO SKUPNIH OTROK PO RAZVEZI

ODLOČANJE O VZGOJI IN VARSTVU SKUPNIH OTROK

- pri odločanju o varstvu, vzgoji in preživljanju otrok **sodišče ni vezano na postavljene zahteve** – o tem lahko odloča tudi, če zahtevk sploh ni bil postavljen
- v zvezi s tem lahko **sodišče ugotavlja tudi dejstva, ki jih stranke niso navajale**
- sodišče mora **po uradni dolžnosti** storiti vse, da se **zavarujejo koristi in pravice otrok in drugih oseb**, ki niso sposobne skrbeti zase
- v sodbo, s katero razveže zakonska zveza, sodišče vnese sporazum o varstvu, vzgoji in preživljanju skupnih otrok
- ko sodišče odloča o tem, komu naj se zaupajo otroci, mora pridobiti **mnenje CSD** ali celo **mnenje izvedenca**, vendar to mnenje sodišča ne obvezuje, zaradi načela proste presoje dokazov
- sodišče mora **upoštevati voljo otroka**
- če je otrok **dopolnil 10 let** in je razsoden ga je treba **obvestiti o razvezi** in ima **pravico, da izjavi svoje mnenje**
- če je otrok **dopolnil 15 let** in je razsoden, mu je treba **vročiti sodno odločitev** in ima **pravico do pritožbe**
- sodišče otroka povabi na **neformalni razgovor**, poleg njega je lahko šolski svetovalec, svetovalec CSD ali oseba ki ji zaupa, o razgovoru se napravi zapisnik, staršem se lahko odreče vpogled v zapisnik – problem je, da sodišče zapisnik uporabi pri obrazložitvi sodbe, kar omogoča uporabo pravnih sredstev
- starša morata ob razvezi najti način varstva in vzgoje otrok, ki bo najmanj prizadel in obremenjeval otroka

NAČINI VZGOJE IN VARSTVA OTROK PO RAZVEZI

VSI OTROCI OSTANEJO PRI ENEM IZMED STARŠEV

- nobenega od staršev se **ne sme preferirati** (*roditeljska pravica pripada obema*) zaradi enakopravnosti med spoloma in enakopravnost med zakoncema – otroka se ne dodeljuje avtomatično

- zmotno je prepričanje, da je treba majhnega otroka zaupati materi in le izjemoma očetu
- pri odločitvi o tem pri kom bo otrok, **mora sodišče upoštevati**:
  - načelo pospeševanja otrokovega razvoja: pri katerem roditelju bodo podani boljši pogoji za uveljavljanje otrokove koristi in razvoj njegove osebnosti (*boljše materialne razmere, izobrazba, boljša sposobnost za vzgojo*)
  - načelo kontinuitete: pri katerem od roditeljev bo otroku omogočeno, da ohrani svoje stike do zunanega sveta, kje je živel pred razvezo – to načelo prevlada, če so možnosti pri starših enake in otrok ne izrazi želje
- **roditelj**, ki mu otrok ni zaupan v varstvo in vzgojo, **ne izgubi roditeljske pravice**, je omejen v njenem izvrševanju, še vedno ima pravico do stikov in pravico do preživljanja
- taka ureditev je sporna, ker omejuje pravice staršev

ENI OTROCI OSTANEJO PRI ENEM, DRUGI PA PRI DRUGEM STARŠU

- proti taki odločitvi govori okoliščina, da se **pri tem bolj upoštevajo interesi staršev kot interesi otrok**
- poleg tega se otroci ne ločujejo le od staršev, ampak tudi od sester in bratov
- tudi v tem primeru noben izmed staršev ne izgubi roditeljske pravice

OTROCI SE DAJO V ZAVOD

- to je **izjemen ukrep**, ki ga sodišče uporabi le, **če ni nobene možnosti, da bi otrok živel pri enem izmed staršev**, ali če bi bile otrokove koristi pri kateremkoli izmed njiju ogrožene
- na to kaže okoliščina, da sta **starša izrabljala otrokova čustva** v medsebojnem obračunavanju
- starši razen pravice varovanja in vzgoje **ohranijo vse starševske pravice**

OTROCI SE ZAUPAJO TRETJI OSEBI

- zakon določa poseben primer, ko se otroka zaupa tretji osebi v varstvo in vzgojo z **enakimi pravnimi posledicami**, kot jih ima **odvzem otroka** – v tem primeru **starši izgubijo roditeljsko pravico**
- glede namestitve otroka pri tretji osebi se **smiselno uporabljajo določbe o rejništvu**

SKUPNA VZGOJA IN VARSTVO

- v svetu je poznana metoda **joint custody** – skupna skrb za otroka
- otrok ostane vzgoji v in varstvu obeh staršev, če oba to želita, če sta za to sposobna in če je to v otrokovo korist
- v zakonu **ni določb o skupni vzgoji in varstvu**, vendar zakon izrecno ne prepoveduje takih sporazumov
- tak sistem je boljši, ker uresničuje ustavno načelo, da so pravice staršev do otroka enake
- starša se lahko dogovorita o skupni vzgoji in varstvu **samo pri sporazumni razvezi**, pri razvezo na tožbo pa ne (*v noveli bo omogočen sporazum o skupni vzgoji in varstvu tudi pri razvezi na tožbo*)
- novela: starša se bosta ob sporazumni razvezi ali ob razvezi na tožbo skušala **dogovoriti o skupni vzgoji in varstvu** – pri tem jima bo **pomagal CSD**, če se ne bosta mogla dogovoriti, bo o tem **odločilo sodišče**
- **poznamo 3 modele skupne vzgoje in varstva**:
  - sistem gnezda: skupno stanovanje za otroka, starši pa se izmenjujejo
  - sistem nihala: otrok je enkrat pri enem, drugič pri drugem staršu, vsak od staršev nosi stroške preživljanja
  - rezidenčni sistem: otrok pri enem staršu, ki ga preživlja, drugi pa ga obiskuje in plačuje preživnino

OSEBNI STIKI PO RAZVEZI

- tisti od staršev, ki mu otrok ni bil zaupan v varstvo, ima **pravico do osebnih stikov z otrokom**
- za razliko od ureditve v Konvenciji o otrokovih pravicah, so pri nas **stiki z otroci pravica staršev in ne otrok**
- **namen osebnih stikov**:
  - da otrok ohranja občutek povezanosti s staršem in medsebojne pripadnosti
  - da roditelj, ki otroka nima pri sebi, vpliva na otrokovo vzgojo in se seznanja z otrokovim razvojem
  - da lahko roditelj, ki ne živi z otrokom zadovoljuje svoje čustvene potrebe
- **način izvrševanja osebnih stikov**
  - način izvrševanja pravice do stikov uredita roditelja sporazumno (*odločita kdaj in kako se bodo izvrševali*)
  - če se ne moreta dogovoriti o izvrševanju stikov o tem odloči CSD, ki upošteva tudi želje otroka
- staršu **ne sme nihče preprečiti izvrševanja pravice do osebnih stikov z otrokom** (*lahko tudi z začasno odredbo*)

- v **razveznem postopku** lahko **sodišče** omeji ali odvzame osebne stike, če meni, da niso v otrokovo korist – če sodišče sprejme tako odločitev, lahko po spremembi okoliščin odločitev spremeni samo sodišče z novo odločbo
- če se šele **po razvezi** pojavi potreba po omejitvi ali odvzemu stikov, o tem **odloča CSD** (če pride do razveze ali do razpada življenjske skupnosti)

PREŽIVLJANJE SKUPNIH OTROK PO RAZVEZI (glej dolžnost preživljanja)

- po razvezi je vsak od staršev dolžan preživljati otroka v skladu s svojimi možnostmi in otrokovimi potrebami
- **sodišče določi preživljanje**: po uradni dolžnosti ali na zahtevo upravičenca

VI. IZDAJANJE ZAČASNIH ODREDB ZA UREDITEV RAZMERIJ

- včasih se pojavi potreba po tem, da **sodišče takoj odloči o spornem vprašanju** – če je otrokova korist hudo ogrožena in če z zavarovanjem ne moremo počakati do konca postopka
- v tem primeru **sodišče** med postopkom razveze **izda začasno odredbo** s katero uredi določena razmerja
- začasne odredbe se **izdajajo na podlagi verjetnosti** – sodišče mora ugotoviti stopnjo verjetnosti, da bo eden od staršev bolj skrbel za otroka (*pri končnih odločitvah je potrebna gotovost, pri začasnih odredbah pa verjetnost*)
- začasne odredbe **veljajo do pravnomočnosti odločbe** (*to je lahko tudi precej dolgo časa, zato je potrebna previdnost*)
- **sodišče lahko na predlog izda**:
  - začasno odredbo o preživljanju zakonca
  - začasno odredbo o izselitvi zakonca iz skupnega stanovanja, da se prepreči nasilje
- **sodišče lahko po uradni dolžnosti izda**:
  - začasno odredbo o vzgoji in varstvu skupnih otrok (*otroka se začasno dodeli enemu od staršev*)
  - začasno odredbo o preživljanju mladoletnih otrok
  - začasno odredbo o odvzemu ali omejitvi stikov
- **sodišče mora za izdajo začasne odredbe**:
  - zaslišati starše
  - pridobiti mnenje CSD
  - pridobiti mnenje izvedenca (*z varovanjem otrokovih koristi ne smemo kršiti pravic druge stranke*)
  - pridobiti mnenje otroka

PРАВNA UREDITEV ZUNAJZAKONSKE SKUPNOSTI

I. POJEM ZUNAJZAKONSKE SKUPNOSTI

- **zunajzakonska skupnost** je dalj časa trajajoča življenjska skupnost moškega in ženske, ki nista sklenila zakonske zveze (*priznava se dejansko razmerje moškega in ženske*)
- **namen** pravnega priznanja zunajzakonske skupnosti je **varovanje šibkejšega partnerja** pred izkoriščanjem
- na družinskopravnem področju ima zunajzakonska skupnost **enake pravne posledice, kot sklenitev zakonske zveze**, če ni razlogov, zaradi katerih bi bila zakonska zveza neveljavna
- na ostalih področjih ima zunajzakonska skupnost posledice, če zakon tako določa
- to partnerjema vsiljuje pravne posledice, kljub temu sta s tem ko nista sklenila zakonske zveze, s čimer sta pokazala, da odklanjata vmešavanje prava v njuno razmerje – to ni prav!

III. POGOJI ZA PRIZNANJE ZUNAJZAKONSKE SKUPNOSTI

- po zakonu morajo biti **izpolnjeni trije pogoji**:
  - obstoj življenjske skupnosti med partnerjema
  - daljše trajanje življenjske skupnosti
  - neobstoj okoliščin, zaradi katerih bi bila zakonska zveza med partnerjema neveljavna

OBSTOJ ŽIVLJENJSKE SKUPNOSTI MED PARTNERJEMA

- **pomen življenjske skupnosti** je v zunajzakonski skupnosti **večji** kot v zakonski zvezi
- **življenjska skupnost** je za zunajzakonsko skupnost **nujen pogoj** za njen nastanek in obstoj
- če partnerja živita v življenjski skupnosti in če ta traja dalj časa, se ne moreta odpovedati posledicam, ki jih zakon določa za zunajzakonsko skupnost, predpis o posledicah je kogentne narave, posledice nastanejo ipso iure
- na življenjsko skupnost kažejo

- zunanje okoliščine: skupno prebivanje, gospodinjstvo, gospodarska soodvisnost
- notranje okoliščine: v očeh zunanjega okolja morata partnerja veljati za življenjsko tovariša kot sta mož in žena
- poleg tega ima pri zunajzakonski skupnosti **odločilen pomen volja**
- oba partnerja morata imeti **voljo da živita skupaj kot mož in žena**, po tej voljo se njuna skupnost razlikuje od drugih, po zunanjih znakih podobnih skupnosti (*skupnost zaradi pomoči v gospodinjstvu, zaradi nege v starosti...*)
- **če ima voljo le eden** od partnerjev, gre za mentalno rezervacijo, ki je **neupoštevna**

DALJŠE TRAJANJE ŽIVLJENJSKE SKUPNOSTI

- **daljše trajanje življenjske skupnosti** kaže na stabilnost razmerja in prispeva k notranji skupnosti
- zaradi specifičnosti vsake posamezne zunajzakonske skupnosti z zakonom ni predpisan najkrajši čas, da bi skupnost lahko šteli za dalj časa trajajočo, čeprav obstajajo težave v zvezi s trajanjem zunajzakonske skupnosti

NEOBSTOJ OKOLIŠČIN, ZARADI KATERIH BI BILA ZAKONSKA ZVEZA NEVELJAVNA

- do neveljavnosti zunajzakonske skupnosti pride, če so prisotni **zakonski zadržki** (*ne pridejo v poštev vsi zadržki*)
- **zunajzakonska skupnost je neveljavna** če obstaja:
  - zadržek obstoječe zakonske zveze: če je eden partner poročen ne gre za pravno priznano zunajzakonsko skupnost, taka skupnost nima pravnih posledic, tudi če partner ne ve da je drugi poročen
  - zadržek mladoletnosti: če je eden ali če sta oba partnerja mladoletna je mogoče priznati zunajzakonsko skupnost, če obstajajo razlogi, da bi se ta zadržek spregledal, če bi šlo za sklenitev zakonske zveze
  - zadržek sorodstva: če sta partnerja bratranec in sestrična, je mogoče priznati zunajzakonsko skupnost, če obstajajo razlogi, da bi se ta zadržek spregledal, če bi šlo za sklenitev zakonske zveze
- **ostali zadržki ne pridejo v poštev**:
  - zmota, prisila, pomanjkanje svobodne volje ne pridejo v poštev, ker ne trajajo dalj časa
  - skupnosti z duševno prizadeto ali nerazsodno osebo pa sploh ne moremo šteti za življenjsko skupnost

IV. PRAVNE POSLEDICE ZUNAJZAKONSKE SKUPNOSTI MED PARTNERJI

- zunajzakonska skupnost ima **enake pravne posledice** kot zakonska zveza na osebnem in premoženjskem področju
- **pravne posledice** zunajzakonske skupnosti ne nastanejo, ko partnerja pričneta živeti skupaj, ampak **nastanejo kasneje**, ko stečejo pogoji za pravno priznanje zunajzakonske skupnosti
- težko je dokazati, kdaj se začne zunajzakonska skupnost, od tega pa je marsikaj odvisno (*dedovanje, premoženje*)

OSEBNO PODROČJE

- pravice in dolžnosti zunajzakonskih partnerjev so **enake pravicam in dolžnostim zakoncev**
- **dolžnost skupnega življenja** je nujen pogoj za obstoj zunajzakonske skupnosti
- tudi po razpadu obstaja **dolžnost preživljanja** otrok in nepreskrbljenega partnerja, razlika je v tem, da dolžnost preživljanja otroka zadene partnerja šele, ko se ugotovi, da je otrok njun (*ko je dokazano očetovstvo*)

PREMOŽENJSKO PODROČJE

- pravila, s katerimi je urejen **premoženjski režim med zakoncema, velja tudi za zunajzakonsko skupnost**
- ker ni sklenitvenega akta, se lahko **uveljavlja zahtevke iz premoženjskih razmerij** šele ko se je **življenjska skupnost partnerjev razvila** v pravno priznano zunajzakonsko skupnost
- ko se dokaže, da je nastala zunajzakonska skupnost, se lahko uveljavlja premoženjskopravno zahtevke za nazaj

V. PRAVNE POSLEDICE V RAZMERJU DO SKUPNIH OTROK

- razmerja zunajzakonskih partnerjev do skupnih otrok niso enaka kot razmerja v zakonski zvezi

- **nezakonski otroci** so **izenačeni z zakonskimi otroci** glede pravic in dolžnosti do staršev in sorodnikov, ampak šele ko je ugotovljen njihov izvor (*problematično je predvsem ugotavljanje očetovstva*)
- za nezakonske otroke **ne velja domneva očetovstva**, zato je treba očetovstvo ugotavljati
- v postopku za ugotavljanje očetovstva je odločilno dejstvo, da je živela otrokova mati v kritičnem času v življenjski skupnosti s tožencem
- po **razpadu zunajzakonske skupnosti**
  - o vzgoji, varstvu in preživljanju otroka odloča sodišče, če se starši ne dogovorijo o tem
  - o stikih z otrokom odloča CSD
- problem je, da sodišče ne more odločati po uradni dolžnosti, ker niti ne ve, kdaj zunajzakonska skupnost razpade – odloči samo, če starša prideta pred sodišče, ker se ne moreta sama dogovoriti o tem

IV. UGOTAVLJANJA OBSTOJA/NEOBSTOJA ZUNAJZAKONSKE SKUPNOSTI

- **ugotavljanje obstoja** zunajzakonske skupnosti je zaradi neobličnosti **težavnejše** kot pri zakonski zvezi
- zunajzakonska skupnosti namreč **nastane** tedaj, **ko stečejo pogoji za pravno priznanje**
- da bi ugotovili ali zunajzakonska skupnost obstaja je treba najprej dokazati, da je nastala in da že dalj časa traja
- težko je dokazati tudi čas prenehanja zunajzakonske skupnosti

POSTOPEK

- ugotavljanje obstoja zunajzakonske skupnosti je **ugotavljanje pravnega razmerja, ne pa dejansko vprašanje**
- **obstoj** zunajzakonske skupnosti se **ugotavlja v vsakem postopku**, v katerem **stranka** na podlagi zunajzakonske skupnosti **uveljavlja neko pravico** – zunajzakonska skupnost se dokazuje v pravnem postopku
- **ni možno sprožiti samostojne tožbe** glede vprašanja ali zunajzakonska skupnost obstaja
- odločitev o obstoju zunajzakonske skupnosti **učinkuje samo v zadevi, v kateri je bila sprejeta** – ugotovitev o obstoju zunajzakonske skupnosti nima izključevalnega učinka, potrebno je ugotavljati vsakič znova

RAZMERJE MED STARŠI IN OTROCI TER IZVOR OTROKA

I. NASTANEK RAZMERJA MED STARŠI IN OTROKI

- **razmerje** med starši in otroci **nastane**:
  - na naraven način – z rojstvom otroka
  - na pravni način – s posvojitvijo
- za pravni položaj otroka **ni pomembno, ali je rojen znotraj ali zunaj zakonske zveze**
- pri nezakonskih otrocih je treba ugotoviti njihov izvor – ugotavljanje materinstva praviloma ni problematično (*mater semper certa est*), bolj problematično je ugotavljanje očetovstva
- nezakonski otrok je potem, ko se ugotovi njegov izvor **popolnoma izenačen v pravicah in dolžnostih do staršev** z zakonskim otrokom, razlika je samo v času nastanka pravic in dolžnosti, v obsegu pa ne
  - če je otrok rojen znotraj zakonske zveze, pravice in dolžnosti do otroka nastanejo z rojstvom
  - če je otrok rojen zunaj zakonske zveze, pravico in dolžnosti do otroka nastanejo z ugotovitvijo očetovstva

II. ZAKONSKI IN NEZAKONSKI OTROCI

- **zakonski otrok**
  - otrok, rojen v zakonski zvezi
  - otrok, rojen 300 dni po prenehanju ali razveljavitvi zakonske zveze (*problem če sodišče pozno razveljavi*)
- **nezakonski otroci**
  - otrok, ki je rojen po 300 dnevih po prenehanju ali razveljavitvi zakonske zveze
  - otrok, ki ni rojen v zakonski zvezi (*rojen v zunajzakonski skupnosti ali samski materi*)
  - otrok, rojen v zakonski zvezi, kateremu je bila izpodbita domneva očetovstva

- **pozakonitev otroka**, pomeni, da nezakonski otrok dobil status zakonskega otroka z naknadno sklenitvijo zakonske zveze in po odločbi sodišča – pozakonitve ZZZDR ne ureja več

III. ZAKONSKI OTROCI – SPODBIJANJE OČETOVSTVA

- za zakonske otroke velja **domneva očetovstva**, kar pomeni, da za očeta velja mož otrokove matere (*pater est, quem nuptiae demonstrant* – oče je tisti, na kogar kaže zakonska zveza) – domnevo očetovstva je mogoče izpodbijati
- **mešanje krvi** pomeni, da se za očeta šteje novi mož če mati v 300 dneh po prenehanju ali razveljavitvi zakonske zveze sklene novo zakonsko zvezo (*turbatio aut perturbatio sanguinis*)

SPODBIJANJE PRAVNE DOMNEVE OČETOVSTVA

- očetovstvo se **spodbija v pravnem postopku**
- pravna domneva očetovstva se spodbija tako, da **se dokaže, da materin mož ni otrokov oče**
- če se v dokaže, da materin mož ni otrokov oče, prenehajo pravice in dolžnosti med njim in otrokom za nazaj (*od rojstva*) – **zakonski otrok postane nezakonski**, ker mu je spodbito očetovstvo
- **ugotavlja se**: kdaj je bil otrok spočet, ali je imela mati takrat spolne odnose z možem ali s kom drugim, ali je bila mati umetno osemenjena, ali je mož sterilen ali impotenten
- **dokazovanje, da materin mož ni otrokov oče**, se lahko opravi s krvno preiskavo otroka, matere in njenega moža, z antropomorfološko analizo, s preiskavo tkivnih antigenov, z DNK analizo

AKTIVNA LEGITIMACIJA ZA SPODBIJANJE DOMNEVE OČETOVSTVA

- **materin mož – domnevni oče**
  - rok za vložitev tožbo:
    - v 1 letu, ko izve za okoliščino, ki mu vzbudi dvom (*subjektivni rok*)
    - najkasneje do poteka 5 let po otrokovem rojstvu – s tem se zavaruje trdnost razmerja (*objektivni rok*)
  - pasivna legitimacija: tožiti mora mater in otroka
- **mati**
  - rok za vložitev tožbe: v 1 letu po otrokovem rojstvu
  - pasivna legitimacija: tožiti mora domnevnega očeta in otroka
- **moški, ki misli, da je otrokov oče**
  - rok za vložitev tožbe: v 1 letu od dneva, ko je očetovstvo vpisano v matično knjigo
  - pasivna legitimacija: tožiti mora mater in otroka
- **otrok**
  - rok za vložitev tožbe: do 23. leta in seveda tudi pred polnoletnostjo
    - mladoletni otrok starejši od 15 let, lahko sam nastopa v spodbojni tožbi, če je razsoden (*novi ZPP!*)
    - mladoletni otrok mlajši od 15 let v spodbojni tožbi potrebuje kolizijskega skrbnika, ne morejo zastopati starši
  - pasivna legitimacija: tožiti mora domnevnega očeta in mater

IV. NEZAKONSKI OTROCI – PRIPOZNAVANJE IN UGOTAVLJANJE OČETOVSTVA

- pri nezakonskih otrocih ZZZDR določa, da **velja za očeta**:
  - tisti, ki otroka pripozna za svojega (*pripoznanje očetovstva*)
  - tisti, čigar očetovstvo se ugotovi s sodno odločbo (*ugotovitev očetovstva*)

PRIPOZNAVANJE OČETOVSTVA

- **pripoznanje očetovstva** je prostovoljna izjava določenega moškega, da je on oče nezakonskega otroka
- **ni mogoče pripoznati otroka, glede katerega velja domneva očetovstva – najprej je potrebno domnevo izpodbiti, potem lahko sledi pripoznanje!**
- pripoznanje **velja za nazaj**, od otrokovega rojstva naprej

POGOJI ZA VELJAVNOST PRIPOZNAVANJA

- moški, ki pripozna otroka, mora biti **star najmanj 15 let in razsoden**
- pripoznanje mora biti **dano v predpisani obliki**: pred matičarjem, v javni listini, v oporoki, pred CSD (*oče se sam zgleda na CSD ali pa ga CSD pozove naj prizna očetovstvo, če mati navede moškega za katerega misli da je oče*)
- pripoznanje očetovstva je **strogo osebno dejanje**, zato tu **zastopanje ni možno**
- **mati se mora strinjati s pripoznavanjem**: če se mati ne strinja ali molči, lahko pripoznavajoči moški toži na ugotovitev, da je on otrokov oče v 1 letu, odkar je prejel obvestilo, da se mati ne strinja

SPODBIJANJE PRIPOZANEGA OČETOVSTVA

- pripoznano očetovstvo se lahko tudi **spodbija**
- **pravico do spodbijanja pripoznanega očetovstva** imata samo:
  - otrok
  - tisti, ki misli, da je otrokov oče
- pripoznanega očetovstva **ne moreta spodbijati** moški, ki je pripoznal očetovstvo ali otrokova mati
- pripoznanje, dano **pod vplivom napak v volji** (*prisila, zmota, zvijača*), je možno **spodbijati kot neveljavno**
- če pripozna otroka moški, ki ve, da ni oče otroka, je **pripoznanje veljavno** in ga **ni mogoče spodbijati**

PRIPOZANJE OČETOVSTVA PRED ROJSTVOM ALI PO SMRTI

- izjemoma je možno **pripoznanje pred rojstvom** – oče ki misli, da ne bo dočakal rojstva otroka, ga lahko pripozna vnaprej, pripoznanje velja pod pogojem, da se otrok rodi živ, tu gre za posebno varstvo koristi nasciturusa
- **otroka** se lahko **pripozna tudi po njegovi smrti**, ampak samo če je zapustil potomce in oče želi da bi potomci dedovali po njem – dednopravni interes
- **pripoznanje očetovstva**, dano **v oporoki** je **mogoče preklicati**, ker je oporoka preklicni pravni posel
- če ima žena otroka, ki formalno nima očeta, ga lahko moški, ki se želi poročiti z njo, pripozna tega otroka

UGOTOVITEV OČETOVSTVA S SODNO ODLOČBO

- **aktivna legitimacija** za tožbo na ugotovitev očetovstva:
  - otrok do 23. leta
  - dokler je otrok mlajši od 15 let toži mati kot otrokova zastopnica oz. otrokov skrbnik s privolitvijo CSD
- **pasivna legitimacija**: toži se domnevnega očeta – če je oče moški, za katerega se trdi da je oče, že umrl, se lahko tožbo vloži v 1 letu po njegovi smrti (*vprašanje proti komu, poleg tega je problematično dokazovanje*)
- **otrok ne more tožiti** na ugotovitev očetovstva, če je bil **spočet s heterologno inseminacijo**
- **mati ni dolžna povedati**, koga šteje za domnevnega očeta svojega otroka (*pravica do zasebnosti*)
- materina odločitev je svobodna, če ne pove, kdo naj bil oče, je ne zadenejo sankcije
- **mati** kot otrokova zastopnica **ni dolžna sprožiti postopka** za sodno ugotovitev očetovstva
- otrok ne more s tožbo zahtevati od matere, da mu razkrije ime očeta, kar pomeni, da **ni mogoče, da otrok toži na ugotovitev očetovstva**, če **mati noče** razkriti očetovega imena
- tu pride do **kolizije dveh pravic**:
  - pravica otroka, da izve za svoj izbrar v tem primeru se daje
  - pravica matere do zasebnosti } prednost pravici matere

POSTOPEK ZA UGOTOVITEV OČETOVSTVA

- **na ugotovitev očetovstva ni mogoče tožiti, dokler velja za očeta otroka nek drug moški, zato je treba najprej spodbijati očetovstvo!**
- v postopku je **treba dokazati, da je toženec oče nezakonskega otroka**:
  - dokazati je treba, da je imel toženi v kritičnem času spolne odnose z otrokovo materjo
dokazuje se z medi- }
  - dokazati je treba, da je bil v tem spolnem odnosu spočet otrok } cinskimi postopki
- morebitni **ugovor toženca**, da v času spočetja otroka ni imel samo on spolnih odnosov z materjo (*exceptio plurium concubentium*) **nima vpliva na potek postopka** – sodišče ne more po uradni dolžnosti razširiti postopka
- na koncu postopka sodišče izda **sodbo o ugotovitvi očetovstva**

POMEN UGOTOVITVE IN PRIPOZANJA OČETOVSTVA

- oče otroka, rojenega zunaj zakonske zveze, je **dolžan prispevati k stroškom zaradi nosečnosti in poroda** ter k **stroškom za preživljanje matere** pred porodom in po porodu, dokler se mati ne more zaposliti
- z ugotovitvijo ali pripoznanjem očetovstva **nastopi roditeljsko razmerje med očetom in otrokom** in s tem pravne posledice tega razmerja – posledice nastopijo tudi za nazaj, od rojstva otroka

V. DOLOČANJE IZVORA OTROKA, SPOČETEGA Z BIOMEDICINSKO POMOČJO (urejeno v ZZNPOB)

- za **postopek oploditve z biomedicinsko pomočjo** lahko zaprosijo le **pari** – zakonci ali zunajzakonski partnerji za postopek je potrebno **posebej kvalificirano soglasje** – zavestna, svobodna in pisna privolitev
- pri **postopku oploditve z biomedicinsko pomočjo se lahko uporabijo**
  - spolne celice zakoncev ali zunajzakonskih partnerjev
  - darovane jajčne celice ženske
  - darovane semenske celice moškega
- če so bile **spolne celice darovane, otrok nima pravice zvedeti za svoj izvor** – med otrokom in darovalcem ni nobenega pravnega razmerja, otrok ima možnost izvedeti samo za določene zdravstvene podatke

MATERINSTVO

- **mati** je pri oploditvi z biomedicinsko pomočjo znana – mati je **tista, ki je otroka nosila in rodila**, ne glede na to, ali so bile uporabljene njene jajčne celice ali ne (*to onemogoča priznanje posledic morebitnega surogatnega materinstva*)
- **domneve materinstva ni mogoče spodbijati**, ker je mati podala kvalificirano privolitev za postopek oploditve z biomedicinsko pomočjo
- **izjemoma je dovoljeno spodbijanje materinstva** če moški zatrjuje, da otrok sploh ni bil s postopkom

OČETOVSTVO

- **oče** je **tisti, ki je dal kvalificirano soglasje za postopek** oploditve z biomedicinsko pomočjo, ne glede na to, ali so bile uporabljene njegove semenske celice ali ne
- temelj domneve očetovstva je za oba **kvalificirano soglasje** za postopek oploditve z biomedicinsko pomočjo
- **zakonski mož in zunajzakonski partner** sta v primerih oploditve z biomedicinsko pomočjo **glede očetovstva izenačena** – kvalificirano soglasje zunajzakonskega partnerja v postopek je nadomestilo za pripoznanje očetovstva
- **domneve očetovstva ni mogoče spodbijati**, če je oče podal kvalificirano privolitev za postopek oploditve z biomedicinsko pomočjo – spodbijanje očetovstva bi pomenilo kršitev dogovora z materjo
- **izjemoma je dovoljeno spodbijanje očetovstva**, če moški zatrjuje, da otrok sploh ni bil s postopkom ampak drugače (*spolni odnosi z drugim moškim*) – smiselno se uporabljajo določbe ZZZDR za spodbijanje očetovstva

ČE JE BIL OTROK SPOČET Z UKREPI, KI NISO DOVOLJENI

- **otrok spočet iz darovane jajčne celice in darovane semenske celice**: ugotavljanje očetovstva in materinstva ni dovoljeno – mati je gestacijska mati, oče je materin mož ali zunajzakonski partner
- **nadomestno materinstvo**: za mater velja ženska, ki je otroka nosila in rodila torej nadomestna mati, matere ne veže soglasje za posvojitve, ki ga je dala pred rojstvom otroka, pogodba o nadomestnem materinstvu in dogovor o plačilu za takšno dejanje sta nična
- **uporabo spolnih celic ali zarodkov umrlih oseb – postumni postopki**: mati otroka je gestacijska mati, določitev očeta se ravna po vrsti postopka in po razmerju matere do umrlega moškega

POSVOJENI OTROCI

I. POPOLNA POSVOJITEV – POJEM IN NAMEN

- s popolno posvojitvijo se posvojenec popolnoma izloči iz rodbine staršev in povsem preide v rodbino posvojitelja, v kateri dobi položaj naravnega otroka posvojitelja
- z **izločitvijo iz rodbine naravnih staršev**, vse medsebojne pravice posvojenca in naravnih staršev prenehajo, njihova roditeljska pravica preneha
- s **prehodom v rodbino posvojiteljev**, posvojenec pridobi vse pravice in dolžnosti v razmerju do posvojiteljev, pridobijo roditeljsko pravico
- posvojitelje se **vpiše v rojstno in matično knjigo** kot posvojenčeve starše
- popolne posvojitve **ni možno razvezati**
- **namen posvojitve** je varstvo in preskrba mladoletnikov, ki nimajo staršev, in ljudem, ki nimajo naravnih otrok, uresničiti željo po otrocih

II. POGOJI ZA POSVOJITEV

POGOJI, KI VELJAJO ZA POSVOJENCA – ZAKONSKI POGOJI

- **posvojenec je lahko le mladoletna oseba**, ki zaradi mladoletnosti še potrebuje skrb staršev
- za posvojitve mladoletne osebe, starejše od 10 let, je potrebno njeno soglasje
- če mladoletna oseba pridobi popolno poslovno sposobnost ali sklene zakonsko zvezo, posvojitve ni možna
- ne poznamo posvojitve nasciturusa, ker ni mogoče dati soglasja za posvojitve dokler se otrok ne rodi
- **v posvojitve se da otroka, pri katerem ni izgledov, da bo lahko živel s starši, ker**
  - starši niso živi
  - starši so neznani
  - bivališče staršev je že 1 leto neznano
  - starši so otroka zapustili
  - obema staršema je bila odvzeta roditeljska pravica (*otrok gre v posvojitve takoj po pravnomočnosti odločbe o odvzemu*)
  - sta oba starša privolila v posvojitve otroka (*roditeljska pravica jima ni odvzeta, le ne moreta je več izvrševati*)
  - en roditelj je privolil v posvojitve otroka, drugemu roditelju je bila odvzeta roditeljska pravica, je trajno nesposoben izjaviti voljo, njegovo prebivališče je že 1 leto neznano

POGOJI, KI VELJAJO ZA POSVOJITELJA

- s pogoji, ki jih mora izpolnjevati posvojitelj, se poskuša doseči, da bi bilo razmerje med posvojenecem in posvojiteljem čim bolj podobno naravnemu roditeljskemu razmerju
- posvojitelj je **polnoletna oseba**
- posvojitelj mora biti vsaj **18 let starejši od posvojenca** – CSD lahko ta pogoj izjemoma spregleda, če je taka posvojitve v korist posvojenca
- posvojitelj **ne more posvojiti sorodnika v ravni črti**
- posvojitelj **ne more posvojiti brata ali sestre** (*če želijo za mladoletne otroke skrbeti bratje in sestre, se postavi pod skrbništvo*)
- posvojitelj mora imeti določene **moralne, vzgojne in zdravstvene lastnosti**
- posvojitelj **ne more biti oseba, ki ji je bila odvzeta roditeljska pravica**
- skrbnik ne more posvojiti **varovanca v času trajanja skrbniškega razmerja**
- **nikogar ne more posvojiti več oseb**, praviloma je posvojitelj lahko samo ena oseba (*izjema je če gre za zakonca*)
- **zakonca lahko samo skupaj posvojita otroka**, takšne posvojitve prevladovadujejo
- posvojitelj **mora biti slovenski državljan** – izjemoma je lahko posvojitelj tujec, velja subsidiarno:
  - če ni mogoče najti posvojitelja med slovenskimi državljani
  - če se je oče/mati poročila s tujcem, ki hoče enostransko posvojiti otroka
  - ob soglasju pristojnih državnih organov

III. UVELJAVITEV POGOJEV ZA POSVOJITEV

- **posvojitve ni možno opraviti, preden ne preteče 1 leto od izpolnitve katerega od zakonskih pogojev**
- če je posvojitve opravljena pred pretekom enoletnega roka, je **neveljavna**
- ta rok onemogoča naravnim staršem, da bi po preteku 1 leta uspeli z zahtevo, naj se jim vrne otroka, ki je že pri posvojitelju, hkrati pa varuje roditeljsko pravico naravnih staršev
- v tem času ko teče enoletni rok, imajo starši še roditeljsko pravico, vendar njeno **izvrševanje miruje**, roditelj ne izvršuje nobenih pravic in dolžnosti, takega otroka se postavi pod skrbništvo
- posvojitve je **mogoče opraviti pred pretekom roka** samo:
  - če otrok nima živih staršev
  - če CSD ugotovi, da je to v korist otroka

IV. POGOJI ZA POSVOJITEV V ZUNAJZAKONSKI SKUPNOSTI

- **zunajzakonska partnerja ne moreta posvojiti otroka**, ker je to v nasprotju z določbo, da nikogar ne more posvojiti več oseb, razen če sta posvojitelja zakonca – **analogija ne pride v poštev**, ker:
  - zakon ne izenačuje zunajzakonske skupnosti in zakonske zveze glede razmerja med otroki in partnerji
  - če bi zakon zunajzakonskima partnerjema dovoljeval posvojitve, bi moral to izrecno določiti

- zakonodajalec je menil, da taka posvojitev ne bi zagotavljala otrokove koristi, saj zunajzakonska skupnost ni tako stabilno razmerje kot zakonska zveza – če par ki želi posvojiti otroka, naj sklene zakonsko zvezo (*ta argument nima prave teže, ker zunajzakonske skupnosti niso nič manj stabilne kot zakonske zveze in otroci ki živijo v njih niso prikrajšani za skrb obeh staršev – treba bi bilo predpisati, da lahko tudi zunajzakonska partnerja posvojita otroka*)
- zakon se da obiti, ker ZZZDR ne določa, da zunajzakonski partner ne sme enostransko posvojiti otroka drugega partnerja – najprej **en od partnerjev** še pred nastankom zunajzakonske skupnosti **sam posvoji otroka** (*klasična posvojitev po eni osebi*), potem pa ga **v zunajzakonski skupnosti enostransko posvoji še drugi partner**

V. ENOSTRANSKA POSVOJITEV

- **enostranska posvojitev** pomeni, da eden od zakoncev posvoji otroka drugega zakonca
- če je bilo očetovstvo takega otroka že ugotovljeno, mora oče dati soglasje za posvojitev, razen če ne živi več
- taka posvojitev je otroku v korist, ker bo lahko odraščal v vzdušju sreče, ljubezni in razumevanja

VI. BLANKO POSVOJITEV

- blanko posvojitev je **posvojitev, pri kateri je zagotovljena anonimnost** – naravni starši ne morejo izvedeti kdo so posvojitelji – v našem zakonu ni take določbe
- **to je lahko v korist otroku**, zlasti v primerih, ko so starši otroka ogrožali, zlorabljali, ali če jim je bila odvzeta roditeljska pravica in ni bilo izgledov, da bodo lahko starši še kdaj izvrševali roditeljsko pravico
- pri nas CSD ne da podatkov o posvojiteljih, če bi ga naravni starši lahko ogrožali, ugrabili

VII. NASTANEK POSVOJITVE

- posvojitev nastane z **odločbo, ki jo izda CSD**, potem ko ugotovi, da so podani pogoji za posvojitev in da je posvojitev posvojencu v korist
- **postopek posvojitve** se opravi v **posebnem postopku**, ki ga CSD uvede
  - na predlog bodočega posvojitelja
  - po uradni dolžnosti (*če je otrok najden*)
- **podatki** o posvojitvi **niso tajni**, v matično knjigo se vpiše posvojitelje kot starše, vpis naravnih staršev ne razveljavi
- pred posvojitvijo se lahko da otroka za določen čas v rejništvo bodočim posvojiteljem, da se ugotovi, ali se bodo lahko vživeli v nov položaj in da se ugotovi ali bo posvojitev posvojencu v korist – **poskusna posvojitev**
- v tem času se uporabljajo določbe o rejništvu, vendar ni rejnine
- poskusna posvojitev je nesmiselna za otroke v zelo nizki starosti

VIII. NEVELJAVNOST POSVOJITVE

- posvojitev je neveljavna, **če niso izpolnjeni vsi pogoji za njen nastanek**
- **postopek za razveljavitev** uvede CSD:
  - po uradni dolžnosti
  - na zahtevo: posvojenca, njegovih staršev, posvojitelja
- razveljavitev posvojitve **učinkuje za naprej**

IX. PRAVNE POSLEDICE POSVOJITVE

RAZMERJE MED POSVOJITELJEM IN POSVOJENCEM

- razmerje med posvojiteljem in posvojencem je **enako kot razmerje med roditeljem in otrokom**
- posvojitelj se **vpiše v matično knjigo** kot otrokov **roditelj**, posledica vpisa je, da se za takega otroka ne more več ugotavljati očetovstva oz. materinstva
- posvojitelj s posvojitvijo **pridobi roditeljsko pravico**
- če roditeljske pravice ne izvršuje v redu, CSD izvrši potrebne ukrepe ali celo predlaga sodišču naj odvzame posvojitelju roditeljsko pravico
- posvojitelj posvojencu izbere **osebno ime**
- med posvojiteljem in posvojencem nastane **vzajemna dolžnost preživljanja**
- posvojitelj ima **pravico do osebnih stikov** s posvojencem, če ne živi z njim
- posvojitelj in posvojenec **ne moreta skleniti med seboj zakonske zveze**

RAZMERJA MED POSVOJENCEM IN SORODNIKI POSVOJITELJA

- razmerja med posvojencem in sorodniki posvojitelja so **enaka kot razmerja med naravnimi sorodniki**
- posvojenec ima **izenačen položaj z naravnimi otroki posvojitelja**
- posvojitve **ni zadržek za sklenitev zakonske zveze med posvojencem in sorodniki posvojitelja**
- razmerja med posvojencem in sorodniki posvojitelja imajo **pomen predvsem na dednopravnem področju**

RAZMERJA MED POSVOJENCEM, NARAVNIMI STARŠI IN DRUGIMI NARAVNIMI SORODNIKI

- razmerja med posvojencem, naravnimi starši in drugimi naravnimi sorodniki **s posvojitvijo dokončno in popolnoma prenehajo** (*razen pri enostranski posvojitvi!!!*)
- prenehanje razmerja med posvojencem in naravnimi sorodniki imajo tudi **pomen na dednopravnem področju**

X. POSVOJITEV PO KONVENCIJAH

- **Konvencija o otrokovih pravicah določa:**
  - da se s posvojitvijo varuje otroka, ki je prikrajšan za družinsko okolje
  - da je otrokova korist vodilo za posvojitve
  - da posvojitve odobri pristojni organ
  - da mednarodna posvojitve pride v poštev subsidiarno (*če ni mogoče najti primerne posvojitelja v matični državi*)
  - da mora biti otrok v državi posvojitelja obravnavan vsaj tako dobro ali boljše kot bi bil v domovini
- Slovenija je ratificirala tudi **Haaško konvencijo o varstvu otrok in sodelovanju pri mednarodnih posvojitvah** – po tej konvenciji se z mednarodno posvojitvijo omogoča, da se otroku, kateremu ne najdejo primerne družine v njegovi matični državi, zagotovi družino iz druge države

XI. RAZMERJA NEPOPOLNE POSVOJITVE

- **nepopolne posvojitve se po ZZZDR ne morejo več sklepati**
- nepopolne posvojitve, sklenjene po Temeljnem zakonu o posvojitvah, **še vedno obstajajo**
- če obstajajo pogoji za popolno posvojitve, se lahko **nepopolno posvojitve spremeni v popolno**
- **razlika med popolno in nepopolno posvojitvijo**
  - z nepopolno posvojitvijo med posvojencem in sorodniki posvojitelja ne nastane sorodstveno razmerje, niti pravice in dolžnosti, ki izhajajo iz tega razmerja
  - nepopolna posvojitve ne vpliva na pravice in dolžnosti posvojenca do naravnih staršev in drugih sorodnikov
- nepopolna posvojitve **ni zakonski zadržek** za sklenitev zakonske zveze, utemeljuje samo zakonsko prepoved
- **nepopolna posvojitve preneha**
  - z razvezo posvojitve
  - če posvojenec in posvojitelj skleneta zakonsko zvezo

KORIST OTROKA

I. KAJ JE KORIST OTROKA

- korist otroka je **glavno vodilo družinskega prava**
- v vseh razmerjih in situacijah, v katerih je udeležen ali prizadet otrok, je treba upoštevati otrokovo korist
- korist otroka je **pravni standard**, ki ni definiran v zakonu ali v Konvenciji, ampak ga je treba ugotoviti v konkretnem primeru in upoštevati okoliščine tega primera
- korist otroka je **objektiven pojem** in ne projekcija subjektivnih teženj otroka
- korist otroka je tisto, **kar je za otroka konkretno v največji možni meri dobro**
- zakon daje le nekaj opornih točk za določanje otrokove koristi

II. ZAKON O KORISTI OTROKA

- otrokova korist je **osnovno vodilo** pri ravnanju in postopanju, ki zadeva otroka

- korist otroka morajo upoštevati **starši, institucije in državni organi**
- **upoštevanje otrokove koristi pri razvezi na tožbo** – korist otroka mora biti vodilo pri odločanju sodišča:
  - o varstvu in vzgoji
  - o odvzemu ali omejitvi pravice do stikov z otrokom
- **upoštevanje otrokove koristi pri sporazumni razvezi** – sodišče oceni ali je s sporazumom primerno poskrbljeno za koristi otrok:
  - glede nadaljnjega varstva in vzgoje skupnih otrok
  - glede preživljanja otrok
- **pri ukrepih mora CSD upoštevati otrokovo korist**
  - ko odloča o tem, da roditelju, ko otroka nima pri sebi odvzame ali omeji pravico do stikov
  - ko izvršuje ukrepe, s katerimi posega v izvrševanje roditeljske pravice
- **uresničevanje otrokove koristi v okviru roditeljske pravice je** – z roditeljsko pravico se otroku zagotovi
  - zdravo rast
  - skladen osebni razvoj
  - usposobitev za samostojno življenje in delo

PRAVICE OTROKA V DRUŽINSKOPRAVNIH POSTOPKIH

I. KONVENCIJA O PROCESNIH PRAVICAH OTROKA

- **korist otroka** se uresničuje tudi s tem, da mu zagotavljamo procesne pravice v družinskopravnih postopkih
- po Konvenciji **ima otrok 3 pravice v postopku**:
  - pravico da je obveščen o uvedbi postopka, ki se nanaša nanj
  - pravico da pove svoje mnenje, potrebno ga je opozoriti na posledice tega mnenja
  - pravico da sam sodeluje v postopku ali da sodeluje preko zastopnika (*možnost da so otroci aktivni v postopku*)
- poleg teh pravic je treba otroku **zagotoviti pravice, ki jih imajo sicer stranke v postopku**:
  - pravico do ugovora nasprotni stranki
  - pravico do pritožbe

II. SODELOVANJE OTROKA V DRUŽINSKOPRAVNIH POSTOPKIH – PO ZPP

- če je otrok dopolnil 15 let in je razsoden, lahko kot stranka v postopku **samostojno opravlja procesna dejanja**
- če otrok še ni dopolnil 15 let **potrebuje zastopnika**:
  - zakoniti zastopnik: otrokovi starši zastopajo otroka pred sodišči, drugimi organi in organizacijami ter sklepajo pravne posle v njegovem imenu in za njegov račun
  - kolizijski zastopnik: poseben zastopnik, ki ga postavi sodišče, kadar pride do kolizije interesov med starši in otroki (*pravda med starši in otroki, pravda med brati in sestrami*) ali sodišče presodi, da je to potrebno zaradi varstva otrokovih koristi (*če ni staršev, če starši ne morejo poskrbeti za otrokove koristi*)

ZASTOPNIK

- za zastopnika izbere nekoga izmed odvetnikov, notarjev in drugih strokovno usposobljenih oseb – zato da se lahko primerno uresničujejo procesne pravice otrok (*ugovor nasprotni stranki, pritožba, opozorilo o posledicah mnenja...*)
- zastopnik mora nujno imeti ustrezno pravniško znanje – vendar ima to nekatere pomanjkljivosti, ker so družinske zadeve zelo zapletene, potrebno bi bilo specialno znanje iz družinskega prava

III. DRUŽINSKOPRAVNI POSTOPKI

- **postopek odločanja o vzgoji in varstvu otrok**: odloča sodišče v pravnem postopku, po pravilih ZPP
- **postopek posvojitve**: odloča CSD v upravnem postopku, po pravilih ZUP
- **postopek skrbništva**: odloča CSD v upravnem postopku, po pravilih ZUP

- **postopek upravljanja otrokovega premoženja:** odloča sodišče v nepravdnem postopku, po pravilih ZNP
- **postopek odločanja o višini preživnine:** odloča sodišče v nepravdnem postopku, po pravilih ZNP

PROBLEMI ZDAJŠNJE UREDITVE

- pri nas ima **CSD** kot upravni organ dejansko **enakovredna pooblastila kot sodišče**
- **to ni dobro**, ker je bil CSD mišljen kot svetovalni organ, ne kot organ odločanja, poleg tega na CSD niso zaposleni pravniki ampak socialni delavci, ki potem odločajo po pravilih nepravdnega postopka, zato se pogostokrat se zgodi, da odločba pade na ministrstvu, ker niso spoštovane procesne določbe
- v bodoče bo treba **pristožnost** odločanja o ukrepih **CSD prenesti na sodišče**
- problem je tudi da je **ZUP popolnoma neprilagojen za odločanje o koristih otrok**, določbe Konvencije pa se ne morejo uporabljati neposredno, kadar gre za pomanjkljivosti v postopku

REŠITVE

- določbo o zastopniku bi bilo treba oblikovati kot **generalno klavzulo z eksemplifikativnim naštevanjem primerov** ko je poseben zastopnik obvezen (*če sodnik ne bi postavil zastopnika, bi moral to posebej utemeljiti*)
- otrok bi **potreboval posebnega zastopnika v vseh postopkih, zlasti pa** ko se odloča o vzgoji in varstvu otroka, o zadevah, ki se nanašajo na osebni status otroka, v postopku posvojitve, pri oddaji v rejništvo, pri oddaji v vzgojni zavod, pri odvzemu otroka staršem, pri odločanju o osebnih stikih, pri odločanju o odvzemu roditeljske pravice
- **ločiti** bi bilo potrebno med postavitvijo zastopnika, v primerih ko pride do kolizije interesov in postavitvijo zastopnika, v primerih ko je to potrebno zaradi otrokove koristi
- **pooblastila zastopnika:** ima pravico do vpogleda v spis, moral bi biti navzočen v postopku, imel bi pravico zavrniti pričanje o tem, kaj mu je povedal otrok, vzpostavljen bi bil nadzor nad zastopnikom, če ne bi primerno opravljal svoje funkcije bi bil razrešen, zastopnik bi bil neodvisen od sodišča in od CSD
- **komu zaupati zastopanje:** odvetnikom, ki imajo specialna znanja iz družinskega prava o pravicah otrok v postopku in o socialnem varstvu
- v tujini se je razvila praksa **dualnega zastopanja** – posebnega zastopnika sestavljata dve osebi:
  - pravnik, ki ima pravniški državni izpit in specialna znanja
  - oseba, ki ima nepravna specialna znanja in zna vzpostaviti stik z otrokom

RODITELJSKA PRAVICA

I. SPLOŠNO O RODITELJSKI PRAVICI

- **starši** v okviru roditeljske pravice **skrbijo za koristi otrok**, tako da jim zagotavljajo zdravo rast, skladen osebni razvoj in usposobitev za samostojno življenje in delo
- namen roditeljske pravice pa je **uresničevanje otrokovih koristi**
- dolžnosti ki jih imajo starši do otroka, so iz otrokovega stališča pravice (*otrokove pravice so izvedene iz dolžnosti staršev*)
- vendar otrok ne more zahtevati od staršev naj izvršujejo svoje dolžnosti, otrok ne more sam uveljavljati svojih pravic – zato lahko **CSD poseže v izvrševanje roditeljske pravice, če starši ne delajo v otrokovo korist**

II. SKRB STARŠEV ZA OTROKA V OKVIRU RODITELJSKE PRAVICE

- je roditeljska pravica je **dolžnostno upravičenje staršev**, ki ima 2 elementa:
  - **skrb za otrokovo osebo** (*vzgoja, varstvo, hrana, prenočišče, omogočanje bivanja...*)
  - **skrb za otrokovo premoženje** (*zastopanje otrok v pravnih poslov*)

SKRB STARŠEV ZA OTROKOVO OSEBO

VARSTVO OTROKA

- varstvo otroka pomeni odločitev, **kje bo otrok živel** in **stalen nadzor nad njegovim gibanjem**
- navadno otrok živi skupaj z obema staršema
- če starši ne živijo skupaj, se morajo **sporazumeti, kje bo otrok živel**, sicer o tem odloči sodišče
- starši so dolžni otroka varovati, zato **odgovarjajo za škodo, ki jo je otrok povzročil tretji osebi** – vrsta in obseg odgovornosti se presojata po otrokovi starosti

VZGOJA OTROKA

- vendar zakon **o vzgoji otroka nima nobenih podrobnejših določb**

- **vzgojni namen** je **identičen z namenom roditeljske pravice** – zagotavljanje zdrave rasti, skladnega razvoja otrokove osebnosti in usposobitev otroka za samostojno življenje in delo
- tudi o šolanju in izobraževanju zakon podrobneje ne govori
- Konvencija pa vsebuje **vrsto določb**, ki izražajo **pogoje za intelektualni in moralni razvoj otroka**
- otrok ima po Konvenciji **pravico do svobode izražanja**
- **starši imajo pravico usmerjati otroka** na način, prilagojen njegovim razvojnim zmožnostim
- Konvencija **prepoveduje posege v otrokove osebne pravice**, kar omogoča razvoj njegove osebnosti
- otrok ima **pravico do izobrazbe**, katere namen je popolnoma razviti otrokovo osebnost, nadarjenost, njegove umske in telesne sposobnosti, z izobraževanjem otrok pridobi moralno-etične vrednote

SKRB STARŠEV ZA OTROKOVO PREMOŽENJE

ZASTOPANJE OTROKA PO STARŠIH

- **starši zastopajo otroka**, ki nima popolne poslovne – sklepajo pravne posle v njegovem imenu in na njegov račun
- **starši ne morejo zastopati otroka** pri strogo osebnih pravnih poslih, pri katerih je potrebna njegova osebna odločitev (*naprava oporoke, priznanje očetovstva*)
- otrok, ki je delno poslovno sposoben lahko sam sklepa nekatere pravne posle
- **pomembnejše pravne posle** pa lahko sklepa le s **privolitvijo** ali **naknadno odobritvijo staršev**
- če starši ne dajo privolitve ali naknadne odobritve pravnega posla, **pravni posel sploh ne velja**
- v času dokler ni jasno ali bodo starši priznali pravni posel, je pravni posel **spodbojen**
- otrok, ki je dopolnil 15 let lahko samostojno razpolaga z zaslužkom in sklepa pravne posle glede zaslužka, sklene delovno razmerje ali pogodbo o delu, razpolaga z avtorskimi in iznajditeljskimi pravicami, razpolaga z osebnimi pravicami, pridobiva pravice in ne prevzema obveznosti, opravlja običajen pravni promet

UPRAVLJANJE OTROKOVEGA PREMOŽENJA

- v okviru zastopanja starši tudi **upravljajo otrokovo premoženje** v otrokovo korist
- **dohodke** od otrokovega premoženja lahko starši upravljajo samostojno, **privolitev CSD ni potrebna**
- tudi **za razpolaganje** s premoženjskimi pravicami manjše vrednosti **ni potrebna privolitev CSD**
- z **osnovnim premoženjem** otroka pa lahko starši **razpolagajo samo s privolitvijo CSD**
- **privolitev CSD** je nujno potrebna za:
  - katerokoli dejanje, ki ima za posledico premik v premoženju otroka (*odpoved dediščini, ko je dedič otrok*)
  - vsak večji poseg v otrokove premoženjske interese, čeprav ne gre za premik v premoženju (*poravnava*)
- če starši **niso zaprosili CSD za privoljenje**, je pravni posel **spodbojen**, sopogodbenik lahko odstopi pogodbe
- dokler še **ni jasno ali bo CSD dal privoljenje ali ne**, je pravni posel **spodbojen**
- če **CSD ne da privoljenja** za sklenitev pravnega posla, **pravni posel sploh ne velja**
- problem je, da delavci CSD niso usposobljeni za ugotavljanje, ali je nek pravni posel za otroka ugoden ali ne

IV. DOLŽNOSTI OTROKA ZA LAŽJE IZVRŠEVANJE RODITELJSKE PRAVICE

- **otrok** pod roditeljsko pravico **ima dolžnosti**, ki omogočajo lažje izvrševanje roditeljske pravice
  - otrok mora izpolnjevati odločitve, ki jih starši sprejmejo v njegovem interesu
  - otrok mora poslušati navodila svojih staršev
  - otrok mora pomagati staršem pri delih, ki so zanj primerna
  - otrok mora živeti pri starših oz. tam, kjer oni določijo
  - otrok mora prispevati k stroškom staršev za svoje preživljanje in izobraževanje če je star 15 let in zaposlen

V. IMETNIŠTVO IN IZVRŠEVANJE RODITELJSKE PRAVICE

IMETNIŠTVO

- **oče in mati** sta skupaj **imetnika roditeljske pravice**
- **imetnik roditeljske pravice** je samo **eden izmed staršev**:
  - če je drugi umrl

- če je drugi neznan
- če je drugemu odvzeta roditeljska pravica

IZVRŠEVANJE

- roditeljsko pravico **izvršujeta oče in mati sporazumno**
- če se starša ne moreta sporazumeti, **odloči o izvrševanju CSD**, ki pri svoji odločitvi upošteva otrokovo korist
- **roditeljsko pravico izvršuje samo eden izmed staršev:**
  - če je drugi zadržan (*zdravljenje, prestajanje kazni, delo v tujini*)
  - če otrok živi samo pri enem staršu
- mladoletni roditelj, ki ima popolno poslovno sposobnost, lahko izvršuje roditeljsko pravico v polnem obsegu
- mladoletni roditelj, ki nima popolne poslovne sposobnosti, ne more izvrševati roditeljske pravice

IZVRŠEVANJE RODITELJSKE PRAVICE, ČE OTROK ŽIVI PRI ENEM STARŠU

- če otrok živi pri enem staršu, je **treba odločiti sporazumno glede zadev, ki bistveno vplivajo na otrokov bodoči razvoj** (*odločitev o prenehanju šolanju, odločitev o izbiri poklica, sprememba osebne imena*)
- izjemoma lahko **odloča samo roditelj**, pri katerem otrok živi, če bi bilo **nevarno odlašati** (*dovoljenje za operacijo*)
- roditelj, ki otroka nima pri sebi, **soodloča** o bistvenih zadevah le, če **izpolnjuje obveznosti do otroka** (*preživlja*)
- če se starši ne morejo sporazumeti o bistvenih odločitvah o tem **odloči CSD**
- če je v otrokovo korist, CSD ne sprejme mnenja nobenega od staršev, ampak **uveljavi lastno stališče**
- CSD lahko **izda začasni ukrep**, če bi ravnanje roditelja, pri katerem je otrok lahko ogrozilo njegove koristi

IZVRŠEVANJE RODITELJSKE PRAVICE V OMEJENEM OBSEGU

- če živi otrok le z enim staršem, **drugi ne izgubi roditeljske pravice**
- res je, da izvršuje roditeljsko pravico samo tisti od staršev, pri katerem je otrok, ampak **drugi starš ima določena upravičenja, s katerimi izvršuje roditeljsko pravico v omejenem obsegu:**
  - lahko soodloča pri daljnosežnih vprašanjih
  - lahko vpliva na vzgojo otroka ob osebnih stikih
  - lahko zahteva odločitev CSD, če se ne strinja s kakšnim ukrepom drugega starša

VIII. PRENEHANJE IN PODALJŠANJE RODITELJSKE PRAVICE

PRENEHANJE RODITELJSKE PRAVICE

- **roditeljska pravica preneha:**
  - s polnoletnostjo otroka
  - s predčasno pridobitvijo popolne poslovne sposobnosti otroka
  - s smrtjo otroka
  - s smrtjo obeh staršev
  - s posvojitvijo otroka
  - z odvzemom roditeljske pravice obema staršema
  - z odvzemom poslovne sposobnosti obema staršema

PODALJŠANJE RODITELJSKE PRAVICE

- če otrok zaradi telesnih ali duševnih napak ni sposoben skrbeti zase, se lahko roditeljsko pravico podaljša
- v takem primeru roditeljska pravica traja, dokler ne prenehajo razlogi zanjo
- o podaljšanju roditeljske pravice **odloča sodišče** v nepravdnem postopku:
  - na predlog enega ali obeh staršev
  - na predlog CSD
- predlog je treba podati pred otrokovo polnoletnostjo

PREDČASNA PRIDOBITEV POSLOVNE SPOSOBNOSTI IN POSLEDICE

- če **otrok pridobi popolno poslovno sposobnost** roditeljska pravica preneha:
  - s sklenitvijo zakonske zveze – z dovoljenjem CSD
  - zaradi pomembnih razlogov – po odločbi sodišča
- če zakonska zveza preneha pred polnoletnostjo, **roditeljska pravica ne oživi**

- **pogoji za predčasno pridobitev popolne poslovne sposobnosti** so: telesna zrelost, duševna zrelost in sposobnost za samostojno življenje – te pogoje je treba posebej ugotavljati (*pri 18. letu se domnevajo*)
- oseba, ki je pridobila popolno poslovno sposobnost ne potrebuje več posebnega varstva, kljub mladosti ni več otrok v smislu Konvencije in nima več posebnih pravic, ki jih zagotavlja Konvencija

UKREPI, KI POMENIJO POSEG V RODITELJSKO PRAVICO

I. PRAVNI TEMELJ UKREPOV

- nadzor nad izvrševanjem otrokovih pravic je zaupan **CSD** in **sodiščem**
- CSD in sodišče sta po zakonu dolžna in upravičena **poseči v izvrševanje roditeljske pravice**, kadar je ogrožen zdrav razvoj otroka ali kadar je to potrebno zaradi koristi otroka
- za poseg v roditeljsko pravico ni potrebno krivdno ravnanje staršev, ker je otroka potrebno zavarovati tudi kadar ga starši brez krivde zatajijo

II. UKREPI CENTRA ZA SOCIALNO DELO

UKREPI PO SPLOŠNEM POOBLASTILU

- CSD ima **splošno pooblastilo**, na podlagi katerega je dolžan storiti vse, kar je potrebno za **varstvo in vzgojo otroka** ali za **varovanje premoženjskih pravic in koristi otroka** (*preširoko in presplošno pooblastilo*)
- pri izbiri ukrepov za CSD veljata tudi **dve omejitvi**
  - CSD mora izbrati najustreznejši ukrep, starši naj bodo čim manj prizadeti, zagotovi naj se otrokova korist
  - CSD z ukrepom ne sme odvzeti otroka staršem, razen kadar to določa zakon

UKREPI, KI NE TERJAJO IZLOČITVE OTROKA IZ DRUŽINSKEGA OKOLJA

- CSD svetuje staršem, opozarja starše na napake, napoti starše na vzgojno, zdravstveno ali svetovalno institucijo, določi stalni nadzor nad izvrševanjem roditeljske pravice, pomaga staršem pri urejanju družinskih razmer...

UKREPI, KI SO POTREBNI ZA VARSTVO OTROKOVIH KORISTI

- odvzame staršem določena upravičenja, ki jih vsebuje roditeljska pravica, postavi pogoj, da mora je veljavnost kakšnega ukrepa staršev potrebno posebno dovoljenje...

PREDLAGA IZDAJANJE ZAČASNIH ODREDB RAZVEZNEMU SODIŠČU

- o varstvu skupnih otrok, o preživljanju...

POSEBNI UKREPI

- posebni ukrepi pomenijo **težji poseg v roditeljsko pravico**, z njimi se izloči otroka iz družinskega okolja staršev

ODVZEM OTROKA STARŠEM IN IZROČITEV DRUGI OSEBI ALI USTANOVI V VARSTVO

- ta ukrep se izpelje, **če so starši zanemarili otrokovo vzgojo in varstvo** ali **če starši ne delajo v otrokovo korist**
- otroka se izroči drugi osebi ali ustanovi v varstvo – smiselno se uporabljajo določbe o rejništvu
- **razlogi za odvzem** so lahko
  - razlogi na strani staršev: če starši zanemarijo otrokovo vzgojo in varstvo
  - objektivni razlogi: ogrožanje otrokovega telesnega in duševnega razvoja v okolju, v katerem živi
- **ni bistveno krivdno ravnanje staršev**, ne gre za kaznovanje staršev, ampak za **varovanje otrokovega interesa**
- ni potrebno, da bi škoda že nastala, dovolj je, da je otrokov razvoj ogrožen
- ukrep se izpelje tudi, če starši ne dajo soglasja za oddajo otroka
- CSD spremlja izvajanje tega ukrepa

ODDAJA OTROKA V VZGOJNI ZAVOD ZARADI OTROKOVIH SLABIH NAGNENJ

- gre za ukrep, pri katerem se otroka **odda v zavod** zaradi njegove **osebnostne ali vedenjske motenosti**, ki bistveno **ogroža** otrokov zdrav **osebnostni razvoj**
- ukrep se izpelje **na pobudo CSD** ali **na pobudo staršev**
- razlogi za ta ukrep so:
  - razlogi pri mladoletniku samem: je osebno ali vedenjsko moten
  - razlogi na strani staršev: starši zanemarjajo vzgojo in varstvo
- ukrep mora prenehati takoj, ko prenehajo razlogi zanj – mora se preverjati ali razlogi za ukrep še obstajajo

- ukrep lahko traja najdalj 3 leta, če je potrebno, ga je možno podaljšati še za 3 leta
- otrok je lahko v zavodu največ do dopolnjenega 18. leta, za naprej je potrebna njegova lastna privolitev

III. UKREPI SODIŠČA

ODVZEM RODITELJSKE PRAVICE

- sodišča imajo pravico do najtežjega posega v roditeljsko pravico – do odvzema roditeljske pravice
- pri odvzemu roditeljske pravice **ni namen kaznovanje** staršev, temveč **varovanje otrokovih koristi**
- ta ukrep se uporabi samo, če se otrokove koristi ne da zagotoviti drugače
- roditeljska se pravica odvzame, če roditelj ne izpolnjuje osnovnih zahtev skrbi za otroka, za njegovo življenje, zdravje in vzgojo, če ne zagotavlja osnovnih pogojev za razvoj otroka

ZAKONSKI RAZLOGI ZA ODVZEM PRAVICE

- **če roditelj hudo zanemarja svoje dolžnosti do otroka:** opustitev skrbi za otroka, roditelj obnaša tako, kot da otrok ni njegov in da ne bo skrbel zanj, subjektivni odnos roditelja ni relevanten
  - če roditelj otroka zapusti
  - če roditelj s svojim dejanjem očitno pokaže, da ne bo skrbel za otroka
- **če roditelj zlorablja roditeljsko pravico:** roditelj ne dela v dobro otroka ali pa dela v nasprotju z njegovo koristjo
  - zavržna dejanja roditelja: okrutno ravnanje z otrokom, napeljevanje otroka h kaznivim dejanjem, k nemoralnemu življenju...
  - enkratno dejanje ali opustitev staršev: odvzem življenja drugemu roditelju, streženje otroku po življenju, seksualni zločin proti otroku
- pri razlogih za odvzem roditeljske pravice je treba upoštevati nevarnost ponovitve

VII. POSEGI V RODITELJSKO PRAVICO PO KONVENCIJI

- se otroka **ne sme ločiti od staršev proti njihovi volji**, razen če je to nujno potrebno zaradi otrokove koristi:
  - če starši otroka zanemarjajo ali zlorablajo
  - če starši živijo ločeno in je potrebno odločiti o otrokovem prebivališču
- v postopkih za ločitev otroka od staršev imajo po Konvenciji **vse prizadete stranke možnost sodelovati in izraziti svoje mnenje, tudi otrok**
- **otrok**, ki je ločen od staršev ima **pravico do osebnih stikov s starši**
- z vsemi možnimi sredstvi je treba **zavarovati otroka pred nasiljem, zlorabami, trpinčenji, zanemarjanjem**
- otrok ima **varstvo in pomoč države**, če je **prikrajšan za družinsko okolje** (*rejništvo, zavod, posvojitve*)
- pri vseh ukrepih, s katerimi se otroka izloči iz družinskega okolja staršev se **zahteva dolžnost občasnega preverjanja odločb, če so ukrepi še potrebni** (*ZZZDR to izrecno določa le pri oddaji otroka v zavod*)
- nekatere **Konvencijske določbe** je mogoče **uporabljati neposredno**
- čeprav Konvencija določa načelo enake odgovornosti, je pri nas še vedno prevladuje miselnost, da je **ob razvezi potrebno varstvo in vzgojo zaupati samo enemu roditelju**

PRAVICA DO OSEBNIH STIKOV

I. PRAVICA DO OSEBNIH STIKOV

- naše pravo šteje pravico do osebnih stikov predvsem za **pravico staršev**
- **pravica do osebnih stikov:** tisti od staršev, ki otroka nima pri sebi, ima pravico do osebnih stikov z njim
- **uveljavljanje pravice do stikov** pride v poštev v vseh situacijah, ko otrok živi ločeno od enega ali obeh staršev, ne glede na razlog, ki je privedel do ločenega življenja (*če otrok živi samo pri enem od staršev zaradi razveze zakonske zveze ali razpada zunajzakonske skupnosti, če sploh niso živeli skupaj, če otrok ne živi z nobenim od staršev*)
- **namen osebnih stikov**
  - da otrok ohranja občutek povezanosti s staršem in medsebojne pripadnosti
  - da roditelj, ki otroka nima pri sebi, vpliva na otrokovo vzgojo in se seznanja z otrokovim razvojem
  - da lahko roditelj, ki ne živi z otrokom zadovoljuje svoje čustvene potrebe
- **način izvrševanja stikov**

- način izvrševanja pravice do stikov uredita roditelja sporazumno (*odločita kdaj in kako se bodo izvrševali*)
- če se ne moreta dogovoriti o izvrševanju stikov o tem odloči CSD, ki upošteva tudi želje otroka
- zakon bi mora določati tudi, da ima otrok pravico do stikov z drugimi osebami, na katere je navezan
- pravica do osebnih stikov je **neodvisna od roditeljske pravice**, ker se pravica do osebnih stikov lahko izvršuje tudi po odvzemu roditeljske pravice, če to ni v nasprotju s koristjo otroka
- osebni stiki po odvzemu roditeljske pravice so **otroku v korist**, da ohrani občutek čustvene navezanosti, da se ne odtuji preveč (*ko razlog za odvzem roditeljske pravice preneha, se otroka vrne staršem – če ima stike se potem lažje vživi*) osebni stiki po odvzemu roditeljske pravice tudi **omogočajo staršem** zadovoljevanje čustvenih potreb in seznanjanje z otrokovim stanjem, ne pa, da bi vplivali na vzgojo otroka

KAKO OTROCI UVELJAVLJAJO PRAVICO DO STIKOV

- zakon izrecno ne omenja, da je pravica do osebnega stika tudi pravica otroka
- neurejena je tudi izvršba osebnih stikov – otrok ne more prisilno uveljaviti svoje pravice do osebnih stikov
- zakon ne predvideva posebnega zastopnika, ki bi mu omogočal uresničitev osebnih stikov
- vprašanje je tudi, ali je otroku v korist, da se prisili k stikom roditelja, ki mu ni do vzdrževanje stikov

KAKO STARŠI UVELJAVLJAJO PRAVICO DO STIKOV

- tisti od staršev, ki ima otroka pri sebi, mora drugemu **omogočati osebne stike z otrokom**
- če eden od staršev onemogoča stike drugemu je po **ZUP možna izvršba**:
  - neposredna izvršba: otroka se prisilno odvzame staršu in se ga izroči drugemu, vprašanje če je to otroku v korist
  - posredna izvršba: če otrok zavrača stike ali če jih starš onemogoča, se starša z denarno kaznijo prisili v to da omogoči stike (*ker bi moral starš otroka duševno pripravil na stik – to je sporno, lahko otrok upravičeno zavrača stike*)
- vedno se najprej poskusi z denarno kaznijo in šele potem s prisilno izvršbo (*ker je v nasprotju z otrokovo koristjo*)
- sklep CSD o izvršbi stikov učinkuje proti vsem, pri katerih se otrok nahaja
- **otrok se ima pravico upreti stikom iz utemeljenih razlogov**
- če pride do kolizije med otrokovo pravico, da se stikom upre, in pravico starša do osebnih stikov – v tem primeru je **odločilna otrokova korist**
- če se pri neposredni izvršbi ugotovi, da stiki niso v korist otroku izvršbo odloži za 3 mesece – starš se lahko v tem času obrne na sodišče in zahteva prepoved stikov

II. ODVZEM ALI OMEJITEV OSEBNIH STIKOV

- po zakonu se lahko staršem **odvzame ali omeji pravico do stikov**, če ugotovi, da stiki niso otroku v korist
- **pristojnost za odvzem ali omejitev osebnih stikov**
  - sodišče ob razvezi ali razveljavitvi zakonske zveze staršev
  - CDS v drugih primerih, ko se otrok loči od staršev
- tisti, ki predlaga odvzem roditeljske pravice, mora predlagati tudi odvzem pravice do osebnih stikov, če meni da stiki ne bi bili v korist otroka (*ker je pravica do stikov posebna pravica, ločena od roditeljske pravice*)
- če ni takega predloga mora sodišče po uradni dolžnosti odvzeti pravico do stikov, če stiki niso v otrokovo korist
- če roditelju pravica do stikov ni bila odvzeta, mu je ne sme nihče kratiti

DOLŽNOST PREŽIVLJANJA

I. VZAJEMNA DOLŽNOST PREŽIVLJANJA

- **vzajemna dolžnost preživljanja** velja le med člani družine:
  - med starši in otroki (*tudi med posvojencem in posvojiteljem*)
  - med otrokom in zakoncem njegovega roditelja (*očim/mačeho in pastorek/pastorka*)

DOLŽNOST PREŽIVLJANJA OTROKA

- preživljanje otroka je **pomembna dolžnost staršev**
- dolžnost preživljanja je **neodvisna od roditeljske pravice**, saj morajo starši preživljati otroke tudi
  - po odvzemu roditeljske pravice

- **po prenehanju roditeljske pravice:** če otrok redno študira, če otrok zaradi prizadetosti ni sposoben za pridobivanje in nima sredstev za življenje, če je sklenil zakonsko zvezo in ga zakonec ni sposoben preživljati
- če otroci in starši živijo skupaj, se otroka preživlja **v okviru skupnega gospodinjstva**
- če otroci in starši ne živijo skupaj, je tisti starš, ki nima otroka pri sebi, dolžan **prispevati za preživljanje v denarju**
- **preživljanje otroka** pomeni pokrivanje izdatkov za življenje, vzgojo, šolanje in izobraževanje otroka
- **obseg obveznosti** se ravna po potrebah otroka in zmožnostih staršev – starši morajo otroku zagotoviti vsaj eksistenčni minimum, v ta namen morajo izkoristiti vse možnosti za zaslužek
- **višina prispevanja v denarju** se odmeri glede na dohodek iz delovnega razmerja in glede na vse finančne vire, tudi potencialne (*upoštevajo se dohodki, ki jih daje kmetija, lastnina nepremičnine, položaj glede dolgov*)
- če je premoženjsko stanje zavezanca izredno dobro, mora omogočiti otroku nadpovprečni življenjski standard
- **če ima otrok lastne dohodke iz dela**, je dolžan prispevati za svoje preživljanje izobraževanje
- **če ima otrok dohodke iz premoženja**, se uporabijo za njegovo preživljanje
- Konvencija: starši morajo v skladu s svojimi možnostmi **zagotoviti življenjske razmere, ki so potrebne za otrokov razvoj**, otroku je treba zagotoviti preživnino doma in v tujini

DOLŽNOST PREŽIVLJANJA STARŠEV

- polnoletni otroci so dolžni preživljati svoje starše, če so ti nesposobni za delo in nimajo sredstev za preživljanje
- vendar je otrok dolžan preživljati samo starša, ki je izpolnjeval preživninsko obveznosti – zaradi načela vzajemnosti

II. ZNAČILNOSTI PREŽIVNINE

DOLOČANJE PREŽIVNINE

- preživnina se določi **glede na potrebe preživninskega upravičenca in zmožnosti preživninskega zavezanca**
- če je zavezanec več, se **breme porazdeli** mednje
- o preživnini lahko skleneta zavezanec in upravičenec **dogovor pred CSD** – dogovor je izvršilni naslov
- če do dogovora ne pride, se **preživnina zahteva s tožbo**
- **odpoved preživnini vnaprej nima pravnega učinka** – praksa odstopa od tega načela pri preživljanju zakonca

ODLOČANJE SODIŠČA V ZVEZI S PREŽIVLJANJEM OTROK

- pri razvezi ali razveljavitvi zakonske zveze, **sodišče določi preživljanje otroka v sodbi**
  - po uradni dolžnosti
  - na zahtevo upravičenca
- v primeru **ugotavljanja očetovstva sodišče odloči samo na podlagi ustreznega zahtevka**, le izjemoma lahko določi preživljanje tudi tedaj, ko zahtevka ni postavljen in sodišče ugotovi, da bi bilo preživljanje otroka potrebno
- v nobenem primeru **sodišče ni vezano na postavljeni zahtevak** (*ni treba da določi takšno preživnino kot je v zahtevku*)
- če se preživljanje ne določi v sodbi, se lahko **zahteva s posebno tožbo**
  - za otroke, ki niso polnoletni, toži in postavi zahtevka za preživnino zakonec
  - otroci, ki so polnoletni in se redno šolajo, sami tožijo starša in sami postavijo zahtevka za preživnino

VALORIZACIJA PREŽIVNINE

- Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve **valorizira preživnine** glede na gibanje stroškov in plač
- CSD o **valorizaciji preživnine obvesti zavezanca in upravičenca do preživnine** – izvršilni naslov sta sodna odločba o preživnini/dogovor o preživnini in obvestilo o valorizaciji
- **določbe o valorizaciji se lahko tudi dogovorijo** pri CSD – če je dogovorjeni način za zavezanca ugodnejši od zakonskega, se uporablja dogovorjeni način, ki je ugodnejši

SPREMEMBA VIŠINE PREŽIVNINE

- preživninski upravičenec in preživninski zavezanec lahko zahtevata od sodišča, da **spremeni višino preživnine**, če se spremenijo okoliščine preživljanja (*rebus sic stantibus*), na podlagi katerih je bil

sklenjen sporazum ali izdana odločba – **če se spremenijo zmožnosti zavezanca ali potrebe upravičenca**

- pravico zahtevati povečanje preživnine za otroka ima roditelj, pri katerem otrok živi do otrokove polnoletnosti
- dokler teče pravda o preživljanju, se **preživljanje zagotovi z začasno odredbo**

POVRAČILO STROŠKOV PREŽIVLJANJA

- **povračilo stroškov**, ki so bili potrebni ali upravičeni za preživljanje lahko zahteva:
  - oseba, ki preživlja preživninskega upravičenca namesto preživninskega zavezanca
  - preživninski zavezanec, ki je dolžan preživljati preživninskega upravičenca, vendar ni edini zavezanec
- povračila ne more zahtevati oseba, ki je nekoga preživljala z darilnim namenom ali se je povračilu odpovedala

ZNAČILNOSTI PRAVICE DO PREŽIVLJANJA

- **preživljanje je zakonska pravica in dolžnost**: zakon določa upravičence, zavezance in pogoje preživljanja
- **preživljanje je osebna pravica in dolžnost**: ne more se prenašati na drugega niti med živimi niti v primeru smrti, s smrtjo zavezanca ali upravičenca ugasne, posamezni zapadli obroki se lahko podedujejo, preživninski zahtevek se ne more odstopiti, ne zastaviti, ne zarubiti, ne pobotati
- **preživljanju se ni možno vnaprej odpovedati**: praksa odstopa od tega načela pri preživljanju zakoncev
- **preživljanje se ne prisodi po uradni dolžnosti**: razen preživljanja za otroka po starših ob razvezi
- **preživnina ne more zastarati**: zastarajo samo posamezni preživninski obroki, kot posledica načela, da nihče ni dolžan preživljati za nazaj (*nemo pro praeterito alitur*)
- **preživljanje se lahko prisodi le za naprej**: preživnina se prisodi od dneva ko je bil postavljen zahtevek
- **preživninska terjatev ima v izvršbi prednost pred ostalimi terjatvami**: za poplačilo premoženjskih terjatev se v izvršbi poseže na dve tretjini prejemkov
- **zavezanec ne more od upravičenca zahtevati, naj mu povrne preživljanje**: po koncu preživljanja starši od polnoletnih otrok ne morejo zahtevati, naj vrnejo preživljanje

PРАВNA UREDITEV REJNIŠTVA

I. POJEM REJNIŠTVA

- **rejništvo je oblika varstva mladoletnikov, ki se izvaja z nego, vzgojo in oskrbovanjem v tuji družini**
- **rejniki** so osebe, ki niso mladoletnikovi starši, posvojitelji ali skrbniki, lahko njegovi sorodniki
- v rejništvo odda mladoletnika **CSD** ali **starši**
- rejništvo je **odplačno razmerje** – rejnik dobi za svoje delo rejnino

II. POGOJI ZA REJNIŠTVO

POGOJI ZA REJENCA

- v rejništvo se odda lahko le **mladoletnika**:
  - če nima lastne družine (*nima naravnih ali adoptivnih staršev*)
  - če iz različnih razlogov ne more živeti pri starših (*bolezen, droge*)
  - če živi v okolju, v katerem je ogrožen njegov telesni in duševni razvoj
  - če ima telesne ali duševne motnje in potrebuje posebno usposabljanje

POGOJI ZA REJNIKA

- rejniška družina mora rejencu v čim večji meri **nadomestiti naravno družino in skrb staršev**
- **pogoji za rejnika**:
  - rejniku ne sme biti odvzeta roditeljska pravica

- rejnik ne sme biti starejši od 60 let
- rejnik mora biti vsaj 18 let starejši od rejenca
- pri rejniku ne sme biti okoliščin, zaradi katerih bi bil ogrožen otrokov razvoj in izobraževanje

III. NASTANEK REJNIŠTVA

- **rejništvo nastane z odločbo CSD** – odločba vsebuje izrek o oddaji otroka v rejništvo in določitev rejnika
- po pravnomočnosti odločbe **CSD sklene z rejnikom pisno pogodbo**, v kateri se določijo pravice in dolžnosti strank, bistvena sestavina pogodbe je določitev rejnine
- otrok se lahko odda v rejništvo **samo s privoljenjem staršev**, razen če je staršem odvzeta roditeljska pravica ali poslovna sposobnost

IV. VSEBINA REJNIŠTVA

- **rejnik ima otroka pri sebi, ga neguje in vzgaja** – to omogoča otroku zdravo rast, izobraževanje, skladen osebni razvoj in usposobitev za samostojno življenje

DOLŽNOSTI REJNIKA

- **rejnik opravlja določene dolžnosti**, ki jih imajo sicer **starši v okviru izvrševanja roditeljske pravice** – skrbi za varovanje otroka, zdravje, negovanje in oskrbovanje, za vzgojo, izobraževanje in usposobitev za življenje...
- starši morajo dati **soglasje** samo za **najpomembnejše vzgojne ukrepe rejnika** – ampak samo če je bilo potrebno njihovo soglasje za oddajo otroka v rejo, sicer odloča CSD

PRAVICE IN DOLŽNOSTI STARŠEV

- staršem ostanejo tiste **pravice in dolžnosti, ki niso združljive z bistvom in namenom rejništva**, to je:
  - upravljanje otrokovega premoženja in zastopanje v premoženjskih zadevah
  - dolžnost staršev do preživljanja otroka (*in kasneje dolžnost otroka, da preživlja starše*)
  - posebna upravičenja, ki izvirajo iz roditeljske pravice
  - pravica do osebnih stikov z otrokom, razen če so jim stiki prepovedani
  - pravica do dedovanja

NADZOR CSD

- CSD nadzoruje delo rejnika in mu pomaga
- če rejnik ne zagotavlja otrokove koristi, **CSD razveže rejniško pogodbo in odvzame otroka rejniku**
- **vsebina nadzora CSD**
  - skrbi, da se izpolnjuje namen rejništva
  - spremlja razvoj rejenca
  - vzdržuje stike z rejencem in rejnikom
  - ugotavlja, ali rejnik izpolnjuje svoje obveznosti
  - opozarja rejnika na napake in daje predloge za odpravo napak
  - poučuje rejnika in mu daje nasvete

V. PRENEHANJE REJNIŠTVA

PRENEHANJE REJNIŠTVA

- če **prenehajo razlogi**, zaradi katerih je bilo **rejništvo** potrebno
- z **usposobitvijo rejenca za samostojno življenje** (*s polnoletnostjo rejenca*) – izjemoma lahko traja dlje, če rejenec zaradi telesnih in duševnih napak ni sposoben za samostojno življenje
- s **posvojitvijo rejenca**
- s **sklenitvijo zakonske zveze**
- s **smrtjo** rejenca

PRENEHANJE REJNIŠKE POGODBE

- s prenehanjem rejniške pogodbe **preneha samo konkretno rejniško razmerje, ne preneha pa rejništvo**
- CSD mora poskrbeti za oddajo otroka drugemu rejniku
- CSD **razveže rejniško pogodbo**:
  - če rejnik ne izpolnjuje z zakonom predpisanih pogojev
  - če rejnik ne izpolnjuje svojih dolžnosti
  - na zahtevo rejnika, če ima za to pomembne razloge
- **rejniška pogodba preneha**:

- če umre rejnik
- če preneha rejništvo nasploh

VI. SMISELNA UPORABA DOLOČB O REJNIŠTVU

- **oddaja otroka v rejništvo po starših:** v tem primeru ne nastane pravo rejništvo, ampak pogoji in namen takega rejništva ter obseg dolžnosti rejnika do rejenca so enaki kot za pravo rejništvo (*ko CSD odda otroka v rejništvo*)
- **odvzem otroka staršem in izročitev drugi osebi v varstvo:** to je eden izmed posebnih ukrepov s katerimi CSD posega v roditeljsko pravico, gre za ukrep prisilnega značaja, ki se opravi tudi brez privoljenja staršev
- **oddaja otroka drugi osebi ob razvezi ali razveljavitvi zakonske zveze:** ta ukrep se opravi le če ni nobene možnosti, da bi lahko otrok živel pri kateremkoli od staršev ali če bi bile ogrožene otrokove koristi pri enem in pri drugem staršu, tudi ta ukrep se lahko izpelje brez privoljenja staršev
- **oddaja otroka bodočemu posvojitelju – poskusna doba:** otroka se lahko da pred nastankom pogojev za posvojitve (*potek roka 1 leto*) v rejništvo, če to narekuje otrokova korist, v tem primeru mora izpolnjevati tudi pogoje za posvojitelja, rejnika je potrebno opozoriti, da morda do posvojitve po poskusni dobi ne bo prišlo

PРАВNA UREDITEV SKRBNIŠTVA

I. POJEM IN VRSTE SKRBNIŠTVA

- **skrbništvo je zakonsko urejena oblika varstva:**
  - varstvo mladoletnikov, za katere ne skrbijo starši – skrbništvo za mladoletnike
  - varstvo polnoletnih oseb, ki niso sposobne skrbeti same zase, za svoje pravice in koristi – skrbništvo za polnoletne osebe, ki jim je odvzeta poslovna sposobnost
  - varstvo oseb, ki nimajo možnosti da bi skrbele same zase in za svoje pravice in koristi, ne gre za celovito varstvo osebe in premoženja – skrbništvo za posebne primere
- **skrbništvo se zaupa skrbniku,** ki neposredno skrbi za osebo, premoženje, pravice in koristi varovanca

II. NALOGE CSD GLEDE SKRBNIŠTVA

- CSD mora zagotoviti, da bo oseba, ki potrebuje skrbniško varstvo dobila to varstvo
- ko CSD izve za tako osebo **začne postopek za postavitve pod skrbništvo po uradni dolžnosti**
- CSD mora ves čas trajanja skrbništva skrbeti, da bo skrbništvo **delovalo v varovančevo korist**
- postavitve določene osebe pod skrbništvo in prenehanje skrbništva se vpiše v rojstno matično knjigo vpiše
- **pristojnosti CSD v zvezi s skrbništvom**
  - odloča o postavitvi pod skrbništvo
  - imenuje ali razreši skrbnika
  - odloča o obsegu skrbnikovih pravic in dolžnosti
  - odloča o pravicah in koristih varovanca
- **nadzorstvena funkcija CSD:**
  - CSD nadzoruje delo skrbnika glede osebe varovanca in glede premoženja varovanca
  - CSD prisili skrbnika da opravlja svoje dolžnosti
  - CSD odredi primerne ukrepe za zavarovanje varovančevih koristi

III. SKRBNIK NETIPIČNE OBLIKE SKRBNIŠTVA

- **uradno skrbništvo:** CSD lahko odloči, da bo sam opravljal to skrbništvo, dolžnosti skrbnika opravlja CSD po svojem delavcu, ki uveljavlja osebno skrb za varovanca v imenu in ob odgovornosti CSD
- **skrbništvo pravne osebe:** dolžnost opravljanja skrbništva lahko CSD zaupa pravni osebi, ki imenuje posameznika, ki opravlja dolžnosti skrbnika v imenu in ob odgovornosti pravne osebe
- **zavodsko skrbništvo:** če je varovanec v zavodu, je njegov skrbnik vodja zavoda, za opravljanje skrbniških nalog, ki ne spadajo v okvir redne dejavnosti zavoda, postavi CSD posebnega skrbnika

IV. POSTAVITEV, UPRAVIČENJA IN DOLŽNOSTI SKRBNIKA

- **skrbnika postavi CSD z odločbo,** v kateri določi njegove dolžnosti in obseg upravičenj
- **upravičenja in dolžnosti skrbnika:**
  - skrbnik je dolžan vestno in skrbno opravljati svoje dolžnosti

- skrbnik je pri izvrševanju svoje funkcije samostojen, zato je tudi osebno odgovoren
- skrbnik prosto presoja, v čem je v dani situaciji varovančev interes
- CSD skrbnika nadzoruje, skrbnik mora poročati CSD in mu podati račun o svojem delu
- CSD lahko svetuje skrbniku, ne more mu izdajati ukazov in obveznih navodil
- skrbnik za svoje delo ne dobi plačila, dobi pa povrnjene upravičene stroške, ki jih ima z opravljanjem skrbništva

OBLIKE SKRBNIŠTVA

I. SKRBNIŠTVO ZA MLADOLETNIKE

- skrbništvo za mladoletnike je **celovito varstvo mladoletnika**, ki nadomešča varstvo in skrb staršev, ki ne morejo, nočejo ali ne smejo skrbeti za otroka

POSTAVITEV MLADOLETNIKA POD SKRBNIŠTVO

- **mladoletnika se postavi pod skrbništvo**
  - če nima staršev (*so umrli, niso znani...*)
  - če starši zanj ne skrbijo
  - če je obema staršema odvzeta roditeljska pravica
  - če je obema staršema odvzeta poslovna sposobnost
  - če sta oba starša zadržana in ne moreta izvrševati roditeljske pravice

DOLŽNOSTI IN PRAVICE SKRBNIKA

DOLŽNOSTI SKRBNIKA, KI SO ENAKE DOLŽNOSTIM STARŠEV

- **varstvo in vzgoja mladoletnika**: skrbnik poskrbi za namestitev varovanca, nadzoruje njegovo gibanje, skrbi za njegovo življenje, vzgojo, izobrazbo in usposobitev za življenje in delo, pomembnejše ukrepe glede varstva in vzgoje skrbnik lahko izpelje samo s privolitvijo CSD (*oddaja v zavod ali tretji, odločitve glede šolanja, odločitve glede poklica, sterilizacija nerazsodnega varovanca*), skrbnik uživa enako pravno varstvo kot starši
- **upravljanje mladoletnikovega premoženja**: skrbnik lahko samostojno upravlja z otrokovim premoženjem, ki spadajo v okvir rednega poslovanja, za pomembnejše pravne posle mora skrbnik pridobiti odobritev CSD (*odtujitev ali obremenitev nepremičnin, odtujitev premičnin večje vrednosti, odklonitev dediščine, volila ali darila*), CSD pravni posel odobri, če meni, da je potreben zaradi preživljanja in izobrazbe varovanca ali je varovancu v korist
- **zastopanje mladoletnika**: skrbnik zastopa varovanca na osebem in na premoženjskem področju, za pravne posle ki presegajo okvir rednega poslovanja, mora skrbnik dobiti privoljenje CSD, skrbnik ne more zastopati varovanca v strogo osebnih pravnih poslih, po 15. letu varovanec lahko sam sklepa pravne posle vendar je za veljavnost teh poslov vedno potrebna privolitev skrbnika, po potrebi tudi privolitev CSD

DOLŽNOSTI SKRBNIKA, KI NISO ENAKE DOLŽNOSTIM STARŠEV

- **skrbnik ni dolžan varovanca preživljati**: sredstva za preživljanje dobi iz naslova preživnine od staršev in iz naslova socialne varnosti, med skrbnikom in varovancem ni vzajemne dolžnosti preživljanja, če je zavarovanec zaposlen mora prispevati za svoje preživljanje
- **skrbnik ni dolžan imeti varovanca pri sebi**: če ga nima pri sebi mora poskrbeti za njegovo namestitev, varovanec je dolžan živeti tam, kjer določi skrbnik

PRENEHANJE SKRBNIŠTVA

- s polnoletnostjo varovanca
- s pridobitvijo popolne poslovne sposobnosti
- s posvojitvijo
- če roditeljska pravica ali njeno izvrševanje zopet oživi
- s smrtjo varovanca

II. SKRBNIŠTVO ZA OSEBE, KI JIM JE ODVZETA POSLOVNA SPOSOBNOST

- skrbništvo obsega **celovito skrb za varovanca, kateremu je odvzeta poslovna sposobnost** – skrb za varovančevo osebo (*oskrba, zdravljenje, usposabljanje za samostojno življenje*) in skrb za premoženjske in druge koristi

ODVZEM POSLOVNE SPOSOBNOSTI IN POSTAVITEV POD SKRBNIŠTVO

- poslovna sposobnost se odvzame **osebi, ki sposobna skrbeti sama zase, za svoje pravice in koristi**
- **razlogi za odvzem poslovne sposobnosti**

- napake razuma, volje, značaja: duševna prizadetost, trajna in pretirana uporaba alkohola in živčnih strupov in znavade, zapravljivost, tožbarjenje (*kverulantstvo*)
- hujše telesne napake: gluhonemost, slepota...
- poslovna sposobnost se odvzame **delno** (*položaj otroka po 15. letu*) ali **popolnoma** (*položaj otroka do 15. leta*)
- sodišče odvzame poslovno sposobnost v **nepravdnem postopku**
- **uvedbo postopka lahko zahtevajo**: zakonec ali zunajzakonski partner, določeni sorodniki prizadete osebe, CSD, prizadeta oseba sama, če ve za kaj gre, državni tožilec (*sodišče po uradni dolžnosti*)
- takoj **ko CSD dobi pravnomočno odločbo sodišča** o odvzemu poslovne sposobnosti, prizadeto osebo postavi pod skrbništvo in ji določi skrbnika

DOLŽNOSTI IN PRAVICE SKRBNIKA

- skrbnik si mora prizadevati, da se **odpravijo vzroki za odvzeto poslovno sposobnost** (*rehabilitacija*)
- skrbnikove pravice in dolžnosti so odvisne od tega, ali je varovancu odvzeta poslovna sposobnost v celoti ali delno:
  - skrbnik osebe, kateri je poslovna sposobnost v celoti odvzeta, nadomešča voljo varovanca, pri pravnih poslih in pri izjavi volje, tak varovanec je tudi pravdno nesposoben
  - skrbnik osebe, kateri je poslovno sposobnost delno odvzeta, samo voljo dopolnjuje varovanca, varovanec lahko sam sklepa pravne posle, skrbnik pa mora dati privolitev, tak varovanec je tudi pravdno sposoben v mejah poslovne sposobnosti (*razen če mu je bila poslovna sposobnost odvzeta zaradi tožbarjenja*)
- varovancu se lahko dovoli, določene posle opravlja samostojno, brez privolitve skrbnika, pri tem se upošteva razloge, zaradi katerih je bila varovancu poslovna sposobnost odvzeta

PRENEHANJE SKRBNIŠTVA

- če sodišče varovancu vrne poslovno sposobnost (*če preneha razlog, zaradi katerega je prišlo do odvzema*)
- če varovanec umre

VI. SKRBNIŠTVO ZA POSEBNE PRIMERE

- pri skrbništvu za posebne primere **ne gre za celovito varstvo** osebe in premoženja varovanca
- **gre za varstvo v omejenem obsegu**, osebi se postavi skrbnika, da lahko uveljaviti svoje koristi in pravice
- osebe se ne postavi pod skrbništvo ampak se ji postavi skrbnika

POSTAVITVE POSEBNEGA SKRBNIKA

- skrbnika za posebne primere se postavi takrat, **kadar je to potrebno za varstvo pravic in koristi posameznika**
- **zakon zagotavlja skrbništvo za posebne primere**: odsotni osebi, neznanemu lastniku premoženja, osebi, katere zaradi nasprotnih interesov ne more zastopati zakoniti zastopnik, tujemu državljanu, ki mu je varstvo potrebno
- **postavitev skrbnika v ostalih primerih**: za varstvo nasciturusa, težko bolne osebe, ki ji ni bila odvzeta poslovna sposobnost, odsotne osebe, za katero je bivališče znano, osebe na prestajanju prostostne kazni...

POSTAVITEV SKRBNIKA ODSOTNI OSEBI

- CSD postavi skrbnika odsotni osebi, katere prebivališče ni znano in ki nima zastopnika
- razlog za postavitev je, da je treba poskrbeti za pravice in koristi odsotne osebe ali pa za pravice in koristi tretje osebe, ki ji grozi škoda ker odsotna oseba ne more ravnati (*v primeru dedovanja skrbnih poda dedno izjavo za odsotnega*)

POSTAVITEV SKRBNIKA NEZNANEMU LASTNIKU PREMOŽENJA

- CSD postavi skrbnika neznanemu lastniku premoženja, kadar je treba skrbeti za njegovo premoženje (*v primeru dedovanja ali v postopku denacionalizacije, če je upravičenec umrl*)

POSTAVITEV KOLIZIJSKEGA SKRBNIKA

- CSD postavi kolizijskega skrbnika osebi, ki jo zaradi nasprotnih interesov ne more zastopanje zakoniti zastopnik (*mladoletnik pod roditeljsko pravico ali varovanca pod skrbništvom*)
  - v primeru sklepanja pravnih poslov ali pravedanja med otrokom in staršem/skrbnikom in varovancem
  - v primeru nasprotja interesov otrok pod skupno roditeljsko pravico/ varovancev pod istim skrbnikom

POSTAVITEV SKRBNIKA TUJEMU DRŽAVLJANU, KI POTREBUJE VARSTVO

- tujemu državljanu, se postavi skrbnika kadar je to potrebno zaradi varstva njegove osebnosti, pravic in koristi
- ti ukrepi so začasni, dokler organ tuje države ne ukrene kar je treba

PRENEHANJE SKRBNIŠTVA ZA POSEBNE PRIMERE

- skrbništvo za posebne primere preneha, ko preneha potreba, da bi skrbnik še nadalje varoval pravice in koristi osebe pod skrbništvom

PRISTOJNOSTI SODIŠČA IN CDS

I. SODIŠČE

DELO SODIŠČA

- sodišče mora pri odločanju upoštevati interese oseb, ki uživajo posebno varstvo države
- sodišče mora po uradni dolžnosti ukreniti vse kar je potrebno, da se zavarujejo pravice in koristi otrok in drugih oseb, ki niso sposobne skrbeti za svoje pravice in interese
- sodišče lahko ugotavlja dejstva, ki jih stranke niso navajali in zbere podatke potrebne za odločitev
- pri odločanju o varstvu, vzgoji in preživljanju otrok sodišče ni vezano na postavljene zahteve, o teh vprašanih lahko odloči, ne da bi bil postavljen zahtev
- kadar sodišče odloča v pravnem postopku, odloča po pravilih ZPP
- kadar sodišče odloča v nepravdnem postopku, odloča po pravilih ZNP

ODLOČANJE V PRAVDNEM POSTOPKU

- odloča o razvezi zakonske zveze ali razveljavitvi zakonske zveze s sodbo
- odloča kako bo z varstvom in vzgojo otrok po razvezi ali razveljavitvi
- odloča pri katerem od staršev bo otrok živel po razvezi
- odloča o preživljanju otrok po razvezi (*lahko odloča pred, med ali po razveznem postopku. sodišče odloča o tem, tudi če ni postavljen zahteve – po uradni dolžnosti*)
- odloča o preživljanju nepreskrbljenega zakonca (*lahko odloča pred, med ali po razveznem postopku, sodišče odloča o tem, samo če se preživljanje zahteva s tožbo*)
- odloča o višini preživnine
- odloča o osebnih stikih (*ampak samo med razveznim postopkom*)
- odloča o vprašanih zaradi spremenjenih razmer
- odloča v postopku ugotavljanja in izpodbijanja očetovstva ali materinstva
- odloča v sporu glede deležev in obsega premoženja zakoncem

ODLOČANJE V NEPRAVDNEM POSTOPKU

- odloča o odvzemu roditeljske pravice
- odloča o delitev skupnega premoženja med zakoncema, če se ne moreta sporazumeti
- odloča o tem, ko bo po zavezi ostal najemnik stanovanja, če se zakonca ne moreta sporazumeti
- odloča o podaljšanju roditeljske pravice
- odloča o predčasni pridobitvi poslovne sposobnosti
- odloča o odvzemu poslovne sposobnosti
- odloča o omejitvi pravice staršev glede upravljanja z otrokovim premoženjem
- odloča o upravčanju otrokovega premoženja
- odloča da imajo starši položaj skrbnika

I. CENTER ZA SOCIALNO DELO

DELO CSD

- v zadevah iz svoje pristojnosti CSD **odloča kot organ prve stopnje**
- o **pritožbah** zoper odločbe CSD **odloča Ministrstvo** za delo, družino in socialne zadeve
- kadar CSD odloča v upravnopravnih zadevah, odloča po pravilih ZUP

STROKOVNO SOCIALNO DELO

- opravi svetovalni razgovor z zakonci pri razvezi na tožbo in pri sporazumni razvezi
- dajanje mnenja razveznemu sodišču glede otrok (glede varstva in vzgoje)
- odkrivanje socialnih primerov kjer je potrebna intervencija
- iskanje posvojiteljev, rejnikov, skrbnikov
- nudenje pomoči rejnikom ali skrbnikom pri delu
- strokovni nadzor nad delom rejnikov ali skrbnikov
- pomaga pri sklepanju dogovora o sporazuma preživljanju nepreskrbljenega zakonca

- sodelovanje pri valoriziranju preživetin
- pred CSD je možno pripoznati očetovstvo
- omogoča nastajanje in preprečuje razpadanje zakonskih zvez
- pripravlja ljudi na skladno družinsko življenje
- sodeluje pri ugotavljanju očetovstva

UPRAVNOPRAVNO ODLOČANJE

- dovoli, da mladoletnik sklene zakonski zvezo – spregled zadržka mladoletnosti (*preden dovoli sklenitev zakonske zveze mora zaslišati mladoletnika, njegove starše oz. skrbnike, osebo, s katero namerava skleniti zakonsko zvezo*)
- dovoli sklenitev zakonske zveze med bratrancem in sestrično – spregled zadržka sorodstva
- dovoli, da skrbnik sklene zakonsko zvezo z varovancem in obdrži skrbništvo
- dovoli, da se posvojitve opravi pred izpolnitvijo vseh pogojev, zlasti pred pretekom enoletnega roka
- opravlja ukrepe po posebnem pooblastilu
  - odvzame otroka staršem in ga izroči drugi osebi ali ustanovi v vzgojo in varstvo
  - odda otroka v zavod zaradi otrokovih slabih nagnjenj
- opravlja ukrepe po splošnem pooblastilu
  - ukrepi, ki ne pomenijo izločitve otroka iz družinskega okolja: svetuje staršem, opozarja starše na napake, napoti starše na vzgojno, zdravstveno ali svetovalno institucijo, določi stalni nadzor nad izvrševanjem roditeljske pravice, pomaga staršem pri urejanju družinskih razmer...
  - ukrepi, ki so potrebni za varstvo otrokovih koristi: odvzame staršem določena upravičenja, ki jih vsebuje roditeljska pravica, postavi pogoj, da mora je veljavnost kakšnega ukrepa staršev potrebno posebno dovoljenje
  - predlaga sodišču izdajanje začasnih uredb o varstvu skupnih otrok, o preživljanju med postopkom razveze
- opravlja ukrepe za varstvo otrokovih premoženjskih interesov
  - daje soglasje staršem ali skrbnikom za upravljanje otrokovega premoženja
  - od staršev ali skrbnika lahko zahteva, da položijo račun o upravljanju otrokovega premoženja
- odloča o načinu izvrševanja stikov, če se starši ne morejo sporazumeti
- odloča o odvzemu ali omejitvi osebnih stikov tistemu staršu, ki ne živi z otrokom – če se šele po razvezi pojavi potreba po omejitvi ali odvzemu stikov
- odloča o izvrševanju roditeljske pravice, če se starša ne moreta sporazumeti
- odloča v postopku posvojitve otroka in o razveljavitvi posvojitve (*izda odločbo o nastanku in prenehanju posvojitve*)
- odloča v postopku oddaje otroka v rejništvo in o prenehanju rejništva (*izda odločbo o nastanku in prenehanju rejništva*)
- odloča v postopku postavitve pod skrbništvo in o prenehanju skrbništva (*izda odločbo o nastanku in prenehanju skrbništva*)

PROBLEMI UREDITVE

- dejansko ima CSD možnost odločati o družinskih zadevah, ki imajo zelo daljnosežne posledice
- za izvršitev svojih odločb oz. ukrepov ima možnosti uporabiti sredstva prisiljevanja (*prisilna izvršba*)
- problem tega je, da javnost nima nadzora nad delom CSD, ureditev pa ne daje kavelj za odločanje
- zakon taksativni našteva, kdaj so strokovni delavci CSD dolžni pridobiti mnenje strokovne komisije in opraviti ustno obravnavo (*redki primeri*)
- pri omejitvi osebnih stikov staršu, pri katerem otrok ne živi
- pri nesporazumu staršev glede vprašanj, ki bistveno vplivajo na otrokov razvoj
- pri oddaji otroka v zavod
- pri odvzemu otroka staršem
- dejansko bi bilo mnenje strokovne komisije potrebno vselej, ko gre za odločanje o pravicah in koristih otroka in kadar gre za odločanje o izvrševanju roditeljske pravice
- obveznost ustne obravnave je dodatna kavelj za varovanje otrokovih koristi
- na ustni obravnavi se udeleženci v postopku lahko izjasnijo o vseh okoliščinah, pomembnih za odločitev
- otrok bi moral imeti posebnega zastopnika, v vseh postopkih CSD v katerih gre za otrokove pravice in koristi
- sploh bi morali odločanje v družinskopravnih problemih zaupati posebej specializiranim sodnikom

